ZONDAG 31 DECEMBER 1972 36e JAARGANG — Nr. 18

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstoogmerk

Verschijnt elke zondag Abonnementsprijs : 1.000 fr. per jaar

Postrekening nr. 3185.22

Beheer en Redaktie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, 2000 Antwerpen

DE EUROPESE INVESTERINGSBANK

Historische omlijsting.

De idee, een financieel organisme op te richten, dat belast zou worden met investeringsdoeleinden met het oog op « de bevordering van de ekonomische expansie en de verhoging van het levenspeil » bestond reeds bij de eerste besprekingen tot het oprichten van de Europese Ekonomische Gemeenschap.

Deze idee was echter niet nieuw. Reeds in 1951 had de Franse Minister van Financiën, Maurits Petche, een dergelijk voorstel gedaan in het kader van de Europese Gemeenschap voor Ekonomische Samenwerking, alwaar sprake was van een « Europese Investeringsbank ».

« The Petche Plan, which the French government had adopted in 1948, had advocated the creation of a European Investment Bank with the aim of contributing to finance the reorganization on a European scale of certain economic sectors by means of the concentration, modernization and specialization of industry. The creation of new industries which will only be profitable on a European scale, the joint organization of scientific research and the rationalization of existing investments and « if necessary » desinvestments » (1).

Het jaar te voren had de Nederlandse Minister Stikker een gelijkaardige idee gelanceerd in het kader van dezelfde europese organisatie, wanneer hij sprak van een « kompensatiefonds » (fonds de compensation). Ook de Italiaanse Minister Pella was een gelijkaardige idee toegedaan wanneer hij het had over een « fonds européen d'intégration ».

Door een « vergadering ad hoc » in het kader van de Raad van Europa, werd in 1953 een ontwerp-verdrag tot stand gebracht tot oprichting van een Europese gemeenschap, waarin sprake was van een « Fonds européen de réadaptation ». Doch dit plan is een dode letter gebleven.

Wanneer de Europese Defensiegemeenschap tot de ondergang gedoemd was, door het feit dat op 30 oogst 1954 de Franse « Assemblée Nationale » weigerde het E.D.G.-verdrag in overweging te nemen, kwamen de leidende figuren op het Europees Forum tot meer bezadigde voornemens.

Robert Schumann had reeds de idee gelanceerd dat « L'Europe ne se fera pas d'un coup, ni dans une construction d'ensemble : elle se fera par des réalisations concrètes, créant d'abord une solidarité de fait » (2).

Tijdens de werkzaamheden rond de Europese politieke gemeenschap had de Nederlandse regering bij monde van de heer Beyen al verschillende malen te kennen gegeven dat politieke integratie in het kader van zulk een gemeenschap slechts zin zou hebben indien daarbij van het begin af aan konkrete voorzieningen tot verdere functionele integratie op ekonomisch gebied zou worden gedacht (3).

Met deze ideeën voor ogen riep de Italiaanse Minister Martino een conferentie van de Zes (wegens het terugtrekken van Groot-Brittannië) samen te Messina op 1 en 2 juni 1955, welke belast werd met het opstellen van een verslag met het oog op de oprichting van de Europese Ekonomische Gemeenschap, waarin het financieel organisme ligt, waarvan tijdens de vorige jaren zo veel sprake was. Het verslag opgesteld door dit komitee voorzag vooreerst in een « Europees Investeringsfonds » (4). Het principe tot oprichting van een financieel organisme was algemeen, doch de konkrete aanpak, de institutionele struktuur, was lange tijd een twistpunt onder de verschillende afgevaardigden. Sommigen hielden het bij een bank die min of meer geïnspireerd werd door de struktuur en werkwijze van de Internationale Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling (B.I.R.D.), algemeen genoemd de Wereldbank (Banque Mondiale). Anderen daarentegen waren voorstanders voor het oprichten van een « fonds » (zie verslag Spaak). De fundamentele doeleinden dezer instelling stonden reeds vast bij de verslaggevers, doeleinden welke wij terugvinden in het artikel 130 E.E.G.

Het betrof :

1. de financiering van werken van algemeen Europees belang

2. de ontwikkeling van ekonomisch minder-ontwikkelde gebieden

3. de modernisering, overschakeling van oude - en het scheppen van nieuwe ondernemingen.

Zowel de bank als het fonds zouden aanspraak kunnen maken op de kapitaalmarkten ; doch het verzet tegen de fondsvorming was vooral gegrond op het feit dat de bijdragen der leden te sterk afhankelijk gesteld zouden worden van de nationale budgetaire overheden, wat een dirigistische invloed op de werking zou meebrengen.

Een bank daarentegen, opgericht volgens de regels dienaangaande, zou een veel grotere onafhankelijkheid vertonen tegenover de budgetaire overheden der Lidstaten en zou zich in een veel vrijer klimaat kunnen ontwikkelen, overeenkomstig de groei en de bloei van de te verwezenlijken gemeenschappelijke markt.

Men kan niet negeren dat het hoofddoel van de regeringsafgevaardigden was een instelling tot stand te brengen die in een zekere mate onafhankelijk zou kunnen optreden en tegenover de Lidstaten en tegenover de communautaire instellingen.

Onder Nederlandse en Duitse druk werd dan tenslotte de voorkeur gegeven aan een bankinstelling welke aan de geplande grondbeginselen het best beantwoordde.

De gegeerde onafhankelijkheid blijkt ook uit het feit dat de ministers van Financiën, verenigd in de Raad der Gouverneurs, wel bewust zijn dat zij niet in het minst de funkties opnemen van de E.E.G.-raad, alhoewel « de facto » het gebeuren kan dat dezelfde personen zich onder die dubbele vorm verenigen.

Het protokol, inhoudend de statuten van de E.I.B., evenals de eerste richtlijnen der gouverneurs, hebben andermaal het speciaal « bankkarakter » bevestigd.

Tijdens het jaar 1958 werden de organen van de instelling in het leven geroepen. Op 25 januari van dit jaar ging de Raad der Gouverneurs over tot de aanstelling van de eerste Raad van Bewind, welke op zijn beurt de eerste leden van het Direktiekomitee aanstelde.

Aanvankelijk bezat de E.I.B. geen eigen zetel. Alzo werd zij tijdelijk ondergebracht in de gebouwen van de Nationale Bank van België, om nadien te verhuizen naar de Kunstberg nr. 11, te Brussel.

Het is ingevolge artikel 5 van het « Besluit der Vertegenwoordigers der Regeringen der Lidstaten betreffende de voorlopige vestiging van bepaalde instellingen en van bepaalde diensten van de Europese Gemeenschappen » gehecht aan het Verdrag tot instelling van één Raad en één Commissie (Fusieverdrag : 8 april 1965 : in werking getreden op 1 juli 1967) dat zijn van 1 september 1968 af werd overgebracht naar Luxemburg alwaar zij ten voorlopigen titel gevestigd werd op de Metzer Platz, tot wanneer de ontworpen gebouwen op de Kirchberg beëindigd zullen zijn.

* * *

De rechtspersoonlijkheid, de voorrechten en immuniteiten en de plaats van de Europese Investeringsbank binnen het kader der Europese Gemeenschappen.

Op een enigszins lakonische wijze bepaalt art. 129 E.E.G. dat de E.I.B. de rechtspersoonlijkheid bezit. Een analoge uitlating bezitten wij betreffende de drie Europese Gemeenschappen. (Zie art. 6 E.G.K.S. ; 210 E.E.G. ; 184 Euratom).

Zoals voor elke internationale organisatie, tot stand gebracht door de wilsuiting van zelfstandige staten, is deze toegekende rechtspersoonlijkheid funktioneel. Dit beduidt niets anders dan dat zij draagster van rechten en verplichtingen wordt « in funktie van haar struktuurvormen gericht op een te verwezenlijken doel ». Deze afbakening houdt tevens de werkingssfeer in binnen dewelke de juridische gedragingen zich dienen af te spelen (5).

Graag verwijzen wij in dit verband naar de uitspraak van het Internationaal Hof van Justitie welke luidt : «Whereas a State possesses the totality of international rights and duties, recognized by international law, the rights and duties of an entity, as the organization must depend upon its purposes and functions... » (Reparations for Injuries, Advies I.C.J. Reports 1949, pag. 180).

Bepaalde auteurs o.a. Professor Maas (nota's opgesteld voor de Universiteit van Leiden) en de heren Kapteyn en VerLoren van Themaat, vinden in deze tekst de weergave van de rechtspersoonlijkheid op volkenrechtelijk plan.

Wij vinden echter deze tekst afdoende om het tweevoud van de rechtspersoonlijkheid niet alleen van de E.G. maar ook van de E.I.B. te belichten.

Inderdaad men dient onderscheid te maken tussen de rechtspersoonlijkheid op privaat vlak en deze op publiek en volkenrechtelijk plan. Naar onze bescheiden mening dient de stelling verdedigd te worden dat de E.I.B. een unieke rechtspersoonlijkheid bezit die tevens het recht verleent om rechtshandelingen te stellen zowel op het publiek en zelfs volkenrechtelijk plan als op het privaat vlak.

De meeste auteurs (6) houden het bij die « dubbele » rechtspersoonlijkheid. Prof. Henrion zegt duidelijk « on peut estimer que la Banque Européenne d'Investissement, elle aussi, jouit de la double personnalité civile, qui ne se confond pas avec celle de la C.E.E. » (7).

Krachtens artikel 28, al. 1, Statuten, bezit de E.I.B. in ieder der Lidstaten de ruimste handelingsbevoegdheid welke door de nationale wetgevingen aan de eigen rechtspersoonlijkheden wordt toegekend. Zo kan zij roerende en onroerende goederen verkrijgen of vervreemden zoals gelijk welke rechtspersoonlijkheid. Alzo kan zij aan woonstkeuze doen met het oog op de uitvoering van haar privaatrechtelijke kontrakten. Zoals privaatpersonen kan zij in haar akten scheidsrechterlijke clausules voorzien (art. 29, al. 2, Statuten). Als algemene regel geldt dat betwistingen met haar geldschieters, geldleners of derde-privaatpersonen dienen onderworpen te worden aan de nationale rechters van de staat binnen wiens grenzen het geschil zich voordoet (art. 29, al. 1, Statuten). « In civilibus » wordt de E.I.B. vertegenwoordigd door haar Voorzitter of bij ontstentis van deze door één van haar Ondervoorzitters en dit zowel « in als buiten rechte » (art. 13 § 6, Statuten).

Veel ingewikkelder wordt het wanneer zij optreedt tegenover de organen van de Europese Gemeenschappen, hetzij tegenover al of niet lidstaten, hetzij tegenover internationale organisaties. Het is een feit dat zij regelmatig betrekkingen onderhoudt met de Lidstaten met het oog op het toekennen van leningen en waarborgen (art. 15, Statuten) met de instellingen van de Europese Gemeenscappen en ook met allerlei andere internationale organisaties (bijv. het Internationaal Monetair Fonds ; de F.A.O., de U.N.E.S.C.O., de Wereldbank, enz.). Ten andere krachtens artikel 16 der Statuten bezit zij op dit gebied volstrekte bevoegdheid.

De « aandeelhouders » of « leden » van de Bank zijn de Lidstaten (art. 3, Statuten) en de statuten houden enigszins een gedetailleerde beschrijving in van de verplichtingen der Lidstaten tegenover de Bank. Zo één der Lidstaten haar verplichtingen niet nakomt neemt de Raad van Bewind overeenkomstig art. 180 a) E.E.G. de bevoegdheid over van de Commissie welke deze bezit ex articulo. 169 E.E.G. De Lidstaten zijn verplicht het verdrag uit te voeren en na te leven. Binnen zijn eigen werkterrein heeft de Raad van Bewind het recht hierop toe te zien. Indien hij van oordeel is dat een Lidstaat één van zijn verplichtingen tegenover de Bank niet nakomt, moet hij volgens artikel 169 E.E.G. in aktie treden en de Lidstaat aan zijn verplichtingen herinneren. Dat is de zin van het in artikel 169 E.E.G. bedoeld advies. Volgt de Lidstaat dit advies niet op dan kan de Raad van Bewind de zaak bij het Hof aanhangig maken.

De Raad van het Bewind, elke Lidstaat, de Commissie, kunnen, wat betreft de besluiten van de Raad der Goeverneurs, beroep doen op het Hof op basis van de rechtsgronden voorzien door artikel 173 E.E.G. De partikulieren en de andere rechtspersonen daarentegen bezitten dit recht niet. (art. 180 b) E.E.G..

Die beroepsgronden zijn : de onwettigheid van de besluiten ; de onbevoegdheid ; de schending van wezenlijke vormvoorschriften ; de schending van het verdrag of van enige uitvoeringsmaatregel ; het misbruik van bevoegdheid.

Artikel 180 c) voorziet een andere mogelijkheid van beroep : het gaat hier om de besluiten van de Raad van Bewind. Dit beroep kan slechts worden ingesteld door de Lidstaten en de Commissie en alleen in geval van schending van de vormvoorschriften bedoeld in artikel 21, leden 2, 5, 6, 7 der Statuten.

Aldus zal van dit artikel gebruik kunnen gemaakt worden :

lid 2 : bij gebrek aan advies hetzij van de Lidstaat hetzij van de Commissie hetzij van beide instanties, al naar het geval.

Bij gebrek aan advies van een dezer instanties binnen de 2 maanden, kan de Bank haar projekt verder afhandelen.

Lid 5 : zo de Raad van Bewind een lening of waarborg toestaat, zonder eenparigheid bij afwijzend advies van het Direktiekomitee.

Lid 6 : zo bij afwijzend advies van de Commissie de Raad van Bewind de betrokken lening niet met eenparigheid van stemmen heeft toegestaan. In dergelijk geval dient het door de Commissie aangewezen lid bij de stemming zich te onthouden.

Lid 7 : zo de Raad van Bewind een lening of waarborg toestaat bij afwijzend advies van de Commissie en van het Direktiekomitee.

Nog andere artikelen zijn van toepassing op de E.I.B. en bevestigen haar rechtspersoonlijkheid (8).

De door ons geraadpleegde auteurs behouden het stilzwijgen over het vertegenwoordigingsprobleem van de E.I.B. op publiek- en volkenrechtelijk plan. Volgens onze mening lijkt artikel 13, 6° Statuten een algemene draagwijdte te bezitten, zodanig dat beide rechtssferen hierin werden vervat. Een onrechtstreeks bewijs lijkt ons gelegen te zijn in het feit dat de Voorzitter van het Direktiekomitee, tevens voorzitter is van de Raad van Bewind, orgaan dat de meest uitgebreide macht bezit bij het toekennen van leningen en waarborgen en dit onder instruktie van de richtlijnen van de Raad der Gouverneurs.

Het is aldus de Voorzitter — of bij ontstentenis van deze — één van de Ondervoorzitters, die de Bank vertegenwoordigt in haar publiek- en volkenrechtelijke betrekkingen (art. 180 E.E.G. heeft slechts een beperkte toepassingssfeer).

Inzake voorrechten en immuniteiten kunnen wij bondig zijn. Krachtens artikel 28 Fusieverdrag werd het artikel 218 E.E.G. evenals het artikel 28 § 1, al. 2, Statuten en het daarmede samenhangende protokol afgeschaft.

Dit laatste werd vervangen door het Nieuw Protokol gehecht aan het Fusieverdrag, ingeleid door de overduidelijke bepaling « overwegende dat krachtens de bepalingen van artikel 28 van het verdrag tot instelling van één Raad en één Commissie, welke de Europese Gemeenschappen gemeen hebben, deze gemeenschappen en de E.I.B. op het grondgebied van de Lidstaten de immuniteiten en de voorrechten genieten welke nodig zijn ter vervulling van hun taak». Hieruit volgt dat de voorschriften betreffende de eigendommen, fondsen, bezittingen en verrichtingen (Hfst. I), de regels inzake mededelingen en « laissez-passer » (Hfst. IV) en de regels betreffende de ambtenaren en de overige personeelsleden der Europese Gemeenschappen (Hfst. V), de algemene bepalingen (Hfst. VII), toepasselijk zijn op de E.I.B.

Wij dienen in het bijzonder te wijzen op artikel 22 van het Nieuw Protokol speciaal betrekking hebbend op de E.I.B. Na een algemene beginselbepaling vastgeled in artikel 22, al. 1, wordt de vrijstelling geproklameerd van alle fiskale en parafiskale heffingen, ter gelegenheid van de uitbreiding van haar kapitaal. De verschillende nationale wetgevingen houden voorschriften in van belasting bij uitgifte van nieuwe kapitaalsaandelen. Dergelijke voorschriften bestaan ook wanneer kapitaalvennootschappen opgeheven of gelikwideerd worden. Dergelijke vennootschappen zijn ook onderworpen aan allerlei omzetbelastingen. Van al deze taksen wordt de E.I.B. vrijgesteld.

* * *

Hoe verhoudt de E.I.B. zich tegenover de andere instellingen der E.E.G. ?

Dient zij aangezien te worden als een orgaan, hulporgaan of als een zelfstandige instelling opgericht ter gelegenheid van het tot stand komen van het Verdrag van Rome ?

Merken wij op dat bepaalde auteurs de mening zijn toegedaan dat de E.I.B. niet als een instelling (institution) van de E.E.G. dient aangezien te worden. Zij verantwoorden hun mening door er op te wijzen dat de Bank niet vermeld wordt in artikel 4 E.E.G. en dat in artikel 6 van hetzelfde verdrag niet aan deze instelling werd gedacht.

Een gelijkaardige opmerking bestaat betreffende het « Ekonomisch en Sociaal Komitee » dat alhoewel vermeld in artikel 4 § 2 E.E.G. nochtans niet als instelling wordt aangezien gezien de speciale aard welke blijkt uit artikel 193 E.E.G.

De auteur Pepy A. (9) aanziet de E.I.B. als een werkelijke « instelling » van de gemeenschap. Prof. Dumon lijkt dezelfde idee voor te staan. Haar min of meer autonoom karakter lijkt hem — na vergelijking met bepaalde nationale instellingen — niet afdoende te zijn om het karakter van « instelling » aan de E.I.B. te ontkennen. Wij moeten onmiddellijk hieraan toevoegen dat hij deze vraag slechts belicht binnen het kader van de toepassingssfeer van artikel 177 E.E.G. wat niet noodzakelijk een bevestiging van algemene aard inhoudt (10). Professor Morissens in zijn cursus « Cours de l'Economie politique de la Communauté Economique Européenne » suggereert dat de E.I.B. evenals het Europees Sociaal Fonds, als een hulp-orgaan dient aangezien te worden, wat volgens onze mening de meest verantwoorde stelling is. Vergeten wij nooit dat zij reeds vermeld wordt in artikel 3 E.E.G., dat allerlei basisdoeleinden inhoudt, voorschriften die tot de Europese openbare orde behoren.

Hoe verhoudt de E.I.B. zich tegenover de andere Europese Gemeenschappen ?

Noch vóór, noch na het Fusieverdrag is deze verhouding gewijzigd. De éénmaking der legislatieve en eksekutieve organen heeft aan deze verhouding niets gewijzigd. Als algemene regel kan men vooropstellen dat de E.I.B. haar bestaansgrond, werking en doelgerichtheid verwezenlijkt ziet binnen de werkingssfeer van de E.E.G. Op haar heeft noch het E.G.K.S.-verdrag, noch het Euratomverdrag enige invloed. Laatstgenoemde gemeenschappen hebben naast hun algemene budgetaire geldbronnen, hun eigen middelen om hun doeleinden na te streven. Dit wil echter niet zeggen dat de Bank geen leningen of waarborgen kan toestaan betreffende ontwerpen die kernenergetische of staal- en kolenindustriële doeleinden nastreven.

Zeggen wij eerder met Christophe Dupont dat « Allerdings arbeitet sie aus praktischen Gründen mit diesen beiden (E.G.K.S. und E.A.G.) Institutionen in geëigneter Form zusammen » (11).

* * *

De Europese Investeringsbank als financiële Instelling.

In algemene bewoordingen zouden wij de E.I.B. als volgt kunnen bepalen :

1° Zij is een bank die de financiering van Investeringsplannen nastreeft.

2° Door haar werking op de gemeenschappelijke markt staat zij rechtstreeks in betrekking tot de Europese integratie.

3° Zij is geen privaatbank doch wel een instelling van publiekrecht.

Zulk een omschrijving komt aan duidelijkheid te kort. Zij geeft niet het eigen, typisch karakter van de instelling weer. Slechts langs de weg van vergelijkingen kunnen wij ons doel bereiken.

Volgens de auteurs is het zeer moeilijk, zowel naar Belgisch als naar Frans recht, een juiste bepaling te geven van wat een « bank » is. De grote verscheidenheid der gedragingen maakt het praktisch onmogelijk een bepaling tot stand te brengen die volledig zou zijn (12) (13).

Naar Belgische maatstaven — en dit vooral sinds de wetsbesluiten van 22 oogst 1934 en 9 juli 1935 — zouden wij de E.I.B. « une banque d'affaires » kunnen noemen. « On pourrait caractériser les banques d'affaires en disant que ce sont des établissements financiers, spécialisés dans l'aide à l'industrie à qui ils fournissent les capitaux à long terme dont elle a besoin et ce, au moyen de ce qu'on appelle, les opérations financières de banque, dont les principales sont l'acquisition et éventuellement le placement d'actions ou d'obligations émises par les sociétés industrielles » (14).

Wij zijn wel van mening dat dergelijke bepaling de Investeringsbank nader beschrijft doch de beschrijving lijkt ons onvoldoende om de E.I.B. te kwalificeren.

In de zes Lidstaten bestaan privaatbanken, half-openbare en openbare instellingen. Deze samen kunnen wij het « bankwezen » noemen. De deposito-banken houden zich hoofdzakelijk bezig met beleggingen op korte termijn (Zie artikel 1, K.B. van 9 juli 1935 Belgisch Recht en art. 1 Franse wet van 13 januari 1941). Enige gelijkenis met deze laatsten is totaal uitgesloten.

De E.I.B. is een investeringsbank welke kredieten verleent op middelgrote en lange termijn. Nochtans verschilt zij van dergelijke instellingen op de eerste plaats omdat zij geen winstdoeleinden nastreeft doch wel, binnen het kader van het verdrag van Rome, het algemeen belang der E.E.G. op het oog heeft. Aanvankelijk kon zij slechts kredieten toestaan binnen de grenzen van de Lidstaten. Een kredietverschaffing kan slechts geschieden zo de Lidstaat, binnen wiens grenzen het ontwerp dient verwezenlijkt te worden, hiermede akkoord gaat. Ook dient gewezen op het feit dat het hoogste gezag wordt uitgeoefend door vertegenwoordigers der Lidstaten op ministerieel niveau. Er dient op gewezen dat de E.I.B. in haar portefeuille nooit aandelen opneemt van andere maatschappijen.

De E.I.B. verschilt in menig opzicht van de publieke of semi-publieke instellingen.

Op het Europees kontinent vinden wij de laatste decennia allerlei instellingen die eveneens kredieten op middellange en lange termijn toestaan en die op de een of andere manier afhankelijk zijn van, zo niet onder kontrole staan van de staat. Vermelden wij in dit opzicht : de « Kreditanstalt für Wiederaufbau » in Duitsland ; « Le Crédit National » en « La Caisse de Coopération Economique » in Frankrijk ; de « Instituo Mobilare Italiano » in Italië ; « De Nationale Investeringsbank » (Herstelbank) in Nederland ; de « Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid » in België. In de U.S.A. vinden wij een dergelijke instelling onder de naam van « Import-Export Bank » (Eximbank). In Groot-Brittannië bestaat de «Commonwealth Development Corporation ». De E.I.B. heeft met deze instellingen dit gemeen dat zij eveneens een publiek (of semipubliek) rechtelijk statuut vertoont, het algemeen welzijn op het oog heeft en relatief omvangrijke investeringsdoeleinden nastreeft. Echter dient gewezen op het eng nationaal karakter van voornoemde instellingen wijl het werkterrein van de E.I.B. — althans aanvankelijk — « Europees » kan genoemd worden.

Verder dient ook gewezen op het onderscheid dat bestaat tussen de E.I.B. en de nationale instellingen met « fondskarakter » zoals « Le fonds de développement économique et social » in Frankrijk ; de « Cassa per il Mezzogiorno » in Italië.

Op wereldvlak bestaan er ook allerlei instellingen die investerings- en ontwikkelingsdoeleinden nastreven. Wij denken hier speciaal aan de « Internationale Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling » ; « The International Finance Corporation » ; « The International Development Association », allen ontstaan uit de akkoorden van Bretton-Woods.

Wijl deze laatsten een wereldkarakter vertonen, heeft de E.I.B. een meer regionaal karakter.

Nauwere gelijkenis bestaat er tussen de E.I.B. en de Inter-Amerikaanse Ontwikkelingsbank (I.A.D.B.). Ook met de Afrikaanse en de Aziatische Ontwikkelingsbank heeft zij vele kentrekken gemeen.

Wijzen wij terloops nog op het verschil dat er bestaat tussen de E.I.B. en de andere financiële instellingen tot stand gebracht door het Verdrag van Rome, met name :

Het Europees Sociaal Fonds ;

Het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw ;

Het Europees Ontwikkelingsfonds.

Deze instellingen zijn rechtstreeks afhankelijk van de Commissie der E.E.G. en halen hun geldmiddelen rechtstreeks uit bijdragen van nationale of communautaire instanties. Het essentieel verschil echter bestaat in het feit dat deze laatsten hun financiële interventies in hoofdorde verwezenlijken onder de vorm van dotaties (niet volledig juist voor het Europees Sociaal Fonds), welke niet terugbetaalbaar zijn.

Met Christophe Dupont zouden wij aldus willen besluiten dat : « Die Europäische Investitionsbank ist also eine Einrichtung mit einer ausgesprägten Sonderstellung innerhalb der Institutionen Europas und der ganze Welt » (15).

Of zoals Wohlfart e.a. haar bestempelen : « Die für sie geltenden Sonderbestimmungen für ihre Geschäftsfähigkeit geben ihr vielmehr den Charakter einer Bank «sui generis» (16).

* * *

Zending en werking der Europese Investeringsbank.

De zending van de bank wordt in beginsel vastgelegd in de artikelen 3 j en 130 E.E.G. Het eerste draagt de gemeenschap op een E.I.B. op te richten « om de ekonomische bloei van de gemeenschap te vergemakkelijken en nieuwe hulpbronnen aan te boren ».

De plaats van deze algemene formulering getuigt van het feit dat de ondertekenaars van het verdrag reeds van het begin af en als basisbeginsel een dergelijke instelling hebben willen vooropstellen.

Zoals art. 3 E.E.G. het programma inhoudt van de ontworpen gemeenschap, sluit dit artikel aan bij artikel 2 E.E.G. dat als philosophie stelt «het nader tot elkaar brengen van het ekonomisch beleid der Lidstaten ; het bevorderen en de harmonische ontwikkeling, de gestadige en evenwichtige expansie, de grotere stabiliteit en de toenemende verbetering van de levensstandaard ».

De aanhef van dit artikel 130 E.E.G. duidt op dezelfde

fundamentele idee doch gaat reeds verder door op beginselmatige wijze de grenzen af te lijnen binnen dewelke de nieuw geschapen instelling mag optreden. Alzo bepaalt art. 130 E.E.G. dat de Bank leningen en waarborgen kan verschaffen tot financiering van alle sektoren van het ekonomisch leven.

Als « sachliche Zuständigkeit » zoals Käser Jörg (17) het noemt, wordt dit werk beperkt tot :

a) projekten tot ontwikkeling van minder-ontwikkelde gebieden ;

b) projekten tot modernisering of overschakeling van ondernemingen of tot het tot stand brengen van nieuwe ondernemingen : projekten welke door hun omvang of aard niet geheel kunnen worden gefinancierd met de verschillende middelen uit de Lidstaten ;

c) projekten welke voor verscheidene Lidstaten een gemeenschappelijk belang hebben.

De financiële interventies van de Bank kunnen slechts twee vormen aannemen nl. leningen en waarborgen (art. 130 E.E.G. en art. 20 Statuten).

Laatstgenoemd artikel 20 2ª verbiedt haar op enigerlei wijze deel te nemen aan de ondernemingen onder de vorm van « participatie portefeuillevorming » noch op één of andere wijze er de verantwoordelijkheid of het beleid van waar te nemen. Alleen wanneer haar schuldvordering moeilijk terugvorderbaar zou worden, is dit toegelaten. Bovendien dienen de projekten waarin de Bank geïnteresseerd zou zijn te voldoen aan bepaalde technische kriteria.

De richtlijn der Gouverneurs d.d. 4 december 1958 heeft een hiërarchie onder deze projekten tot stand gebracht welke niet overeenstemt met deze vooropgesteld in art. 130 E.E.G. Alzo worden volgens deze richtlijn « de projekten tot ontwikkeling van de achtergebleven gebieden » op het voorplan gesteld. Vervolgens komen de projekten die verschillende Lidstaten aanbelangen en tenslotte deze van modernisering, overschakeling of het tot stand brengen van nieuwe bedrijven. Deze wijziging lijkt ons meer overeen te stemmen met het basisbeginsel : « de evenwichtige en ongestoorde ontwikkeling der gemeenschappelijke markt » te bevorderen. Hierbij aansluitend verwijzen wij in het bijzonder naar het Protokol betreffende Italië, alwaar weer de nadruk gelegd wordt op de eerste doelstelling.

« ... komen overeen ten einde de vervulling van de taak der Italiaanse Regering te vergemakkelijken, aan de instellingen van de gemeenschap aan te bevelen alle in het verdrag bedoelde middelen en procedures aan te wenden met name een doeltreffend gebruik te maken van de middelen van de Europese Investeringsbank en van het Europees Sociaal Fonds ».

In het verslag van Messina was deze hiërarchie nog anders opgevat. Daarin kwamen de problemen die meerdere Lidstaten gemeen hebben op de eerste plaats. Het alsdan voorgestelde Europees Investeringsfonds diende zich op de eerste plaats bezig te houden met gemeenschappelijke infrastruktuurproblemen.

Het is een feit dat tijdens de eerst 5 jaar van haar bestaan de E.I.B. in hoofdorde haar tussenkomst heeft verleend tot ontwikkling der minder-ontwikkelde gebieden. Alzo is zij tijdens de jaren 1959-1964 voor één vierde tussengekomen in de leningen toegestaan door de IRFIS (18) in Sicilië en voor één elfde in deze toegestaan aan de ISVEIMER in de Mezzogiorno (19).

Het gaat steeds om investeringsprojekten en alle andere kredietverleningen, die een louter handelskarakter zouden hebben, worden uitgesloten (art. 18 Statuten).

Naast deze voorwaarden van algemene aard dienen de leningen aan de volgende voorwaarden te voldoen :

1° de ontwerpen dienen slechts door de bank voor een gedeelte ten laste genomen te worden (art. 130 E.E.G., art. 18 2° Statuten). Als dusdanig speelt de bank slechts een aanvullende rol en hieromtrent zegt Menais :

« Cette intervention n'existe qu'en complément d'un plan de financement déjà monté en fonction des apports propres des investisseurs et des prêts ou fonds fournis par d'autres établissements ou institutions (20).

2° De interventies zijn van suppletieve aard, waardoor bedoeld wordt dat zij zullen worden aangeboord zo andere geldbronnen niet aanwezig zijn tegen billijke voorwaarden. En hierop verder doordenkend kunnen wij met Menais (21) zeggen dat « son intervention doit jouer sans concurrencer la structure bancaire existante ».

3° Genoemd auteur beweert dat de tussenkomst van de Bank slechts een « intervention d'appoint » mag zijn wat betekent dat zij nooit een overwegend aandeel mag hebben in het te verwezenlijken ontwerp.

Dit element zouden wij willen betwijfelen en de meeste auteurs zwijgen dan ook over deze zogenaamde « intervention d'appoint ».

4° Het ontwerp dient een ekonomisch nut af te werpen binnen het kader van de Europese doelstellingen.

Het Europees algemeen belang dient steeds op de voorgrond te komen. Art. 20 Statuten bepaalt duidelijk dat « de gelden op de meest rationele wijze in het belang van de Gemeenschap dienen belegd te worden ».

5° Hieruit volgt dan ook dat de interventies een financiële rentabiliteit dienen te vertonen (zie art. 20 1° a en b Statuten).

6° Volgens de richtlijn van de Raad der Gouverneurs van 1958 dient de financiering « d'une certaine ampleur » te zijn « afin de ne pas disperser les ressources ».

7° Belangrijk is ook het voorschrift van art. 20 4°. Hierdoor wil men het verschijnsel der « gebonden operaties » te keer gaan en zorgen dat de regel van de non-diskriminatie wordt toegepast.

8° Vestigen wij tenslotte nog de aandacht op het feit dat er geen voorschrift bestaat betreffende de juridische persoonlijkheid van de ontlener. Deze kan een staat zijn, een semi-publieke of publieke instelling, een privaatinstelling ; zelfs de nationaliteit speelt geen rol, voor zover het te verwezenlijken doeleinde gelegen blijft binnen de territorialiteitsgrenzen van de Bank. « A l'intérieur de ce cadre territorial relativement large, la banque ne tient pas compte de la nationalité de l'emprunteur à condition toutefois que le projet soumis satisfasse aux condition générales posées à l'octroi des crédits. Ainsi au même titre que les entreprises des Pays-Membres ou Associés, les filiales d'exploitations étrangères peuvent recevoir des prêts » (22).

Wij dienen de aandacht te vestigen op het feit dat de Bank, zich bezig houdt met gedragingen die eigenlijk geen bankoperaties kunnen worden genoemd. Alzo neemt zij deel aan het hulpconsortium voor Turkije en Griekenland ; neemt zij deel aan verscheidene werkgroepen en congressen ; staat zij voortdurend in betrekking met internationale organisaties als het I.M.F., de F.A.O., de U.N.E.S.C.O., de Raad van Technische Bijstand van de U.N.O. Zij zendt zelfs afgevaardigden naar de jaarlijkse vergadering van de O.E.S.O. en van de Wereldbank.

Het werkterrein van de Bank is dan ook veel omvattend. Deze bewering blijkt nog het best uit de studie van de jaarlijkse verslagen die door haar worden opgesteld.

Art. 18 5° Statuten houdt een alles overkoepelende beperking in. Nooit mogen de uitstaande leningen en waarborgen 250 % van het geplaatste kapitaal te boven gaan. Dit betekent in werkelijkheid dat haar financiële interventies beperkt worden tot 2 milliard 500 millioen R.E. (Zie ook art. 18 5° en 4 1° Statuten). Volgens de bepalingen van art. 19 Statuten dient de rentevoet bepaald naar de op de

kapitaalmarkten geldende voorwaarden en dit met het oog op de dekking van de algemene onkosten en op de vorming van het reservefonds voorzien in artikel 24 Statuten. Bovendien bepaalt het artikel 19 Statuten dat de Bank geen renteverlagingen toestaat, doch het is wel mogelijk dat Lidstaten of derde-instanties bonifikaties toekennen zodanig dat de ontleners uiteindelijk van een verlaagde rentevoet genieten. Wij dienen in dit opzicht te verwijzen naar artikel 92 e.a. E.E.G. betreffende steunmaatregelen der staten die soms geoorloofd zijn, zonder in strijd te zijn met de regels der mededinging voorzien door art. 85 en 86 E.E.G. Zeggen wij in het kort dat art. 19 Statuten een uiting is van de non-diskriminatie welke de communautaire autoriteiten ten allen prijze in het vooruitzicht stellen (art. 7 E.E.G.). Het non-diskriminatiebeginsel is tevens toepasselijk inzake leningsduur.

* * *

De organisatorische Struktuur van de Europese Investeringsbank.

Volgens artikel 3 der Statuten, verwijzend naar artikel 129 E.E.G. zijn de leden van de E.I.B. de Lidstaten die het Verdrag van Rome hebben ondertekend.

Zij worden immers bij naam genoemd. Deze opsomming duidt op het gesloten karakter van de instelling. Men dient Lidstaat te zijn van de E.E.G. om aan de E.I.B. te kunnen deelnemen als « aandeelhouder ». De formulering van art. 129 al. 2 lijkt algemeen te zijn. Nochtans is deze geslotenheid weer niet absoluut. Zo andere staten als volledige Lidstaten tot de E.E.G. toetreden en zich als doeleinde stellen « de gemeenschappelijke markt » te bevorderen, kunnen zij op hun beurt tot de E.I.B. toetreden.

De vraag blijft echter of het lidmaatschap van de E.E.G. automatisch het lidmaatschap van de E.I.B. medebrengt. De meeste auteurs zijn deze mening toegedaan ([23]).

Merken wij echter op dat de interpretatie gegeven door Wohlfart e.a. van artikel 129 E.E.G. enigszins deze stelling in twijfel trekt. Hun mening luidt dan ook « Dagegen ist es möglich, das andere Staaten dann Mitglieder werden, wenn sie dem Gemeinsamen Markt beitreten. Werden sie nicht Mitglieder der Bank, so muss Absatz 2 (art. 129 E.W.G.) entsprechend geändert werden. Selbstverständlich kann aber ihr Beitritt zum Gemeinsamen Markt vom Beitritt zur Bank abhängig gemacht werden » ([24]). Volgens deze auteurs is dan ook het automatisme uitgesloten wat regelrecht in strijd is met de idee van Menais die beweert : « Il y a lieu de préciser qu'il ne s'agit pas d'une faculté (la faculté de refuser ou d'accepter) mais bien d'une obligation. Cette obligation fait qu'un membre de la C.E.E. est automatiquement membre de la B.E.I. » ([25]). Christophe Dupont formuleert zijn idee als volgt : « Die Mitgliedschaft verpflichtet zur Zeichnung eines Kapitalanteils» ([26]). Pierre Barre beweert dat « l'article 129 al. 2 fait une obligation à tout état membre de la Communauté d'être également Membre de la Banque » ([27]).

Vermelden wij terloops dat de verschillende akkoorden en overeenkomsten tot stand gekomen onder impuls van de Commissie, op geen enkel ogenblik de mogelijkheid scheppen voor toetreding tot de E.I.B. in hoofde van die kontrakterende derde-staten.

Het was nu zo dat de ondertekenaars van het Verdrag van Rome tevens de bijkomende protokollen hebben ondertekend. Doch dient beweerd dat, volgens strikt exegetisch-juridische methode de mening van Wohlfart e.a. verworpen dient te worden ?

Art. 129 al. 2 is in algemene bewoordingen opgesteld wat duidt in de richting van de voorstanders van het « automatisme ». Daar tegenover kan men zich de vraag stellen waarom de ondertekenaars de leden van de Bank nominatief hebben opgesomd. Duidt dit niet naar de thesis van Wohlfart ?

Het feit dat de E.I.B. vermeld wordt in art. 3 E.E.G., dat als van « Europese openbare orde » wordt aangezien, lijkt ons onvoldoende om het non-automatisme zo maar te verwerpen. Vergeten wij niet dat het Verdrag van Rome een geheel van doelstellingen inhoudt waarin sommigen als essentieel, anderen als van bijkomende aard kunnen aangezien worden. Ten andere artikel 3 j, art. 129 en art. 130 E.E.G. houden volgens onze mening geen rechtstreekse verplichting in voor de Lidstaten met het oog op de algemene regel vermeld in artikel 2 E.E.G. Wij zijn dan ook meer geneigd de stelling van Wohlfart e.a. bij te treden en er op te duiden dat alles zal afhangen van de toetredingsakte waarin al dan niet een voorbehoud kan gemaakt worden. Een onmiddellijke toepassing van dit probleem zou gesteld kunnen geworden zijn binnen het kader van de onlangs ondertekende akte door Groot-Brittannië, Ierland, Denemarken en Noorwegen.

Intern is de Bank volgens de woorden van Menais ([28]) « une pyramidale ». Aan het hoofd hebben wij de zes lidstaten, de « eigenlijke aandeelhouders » (± juist) die het maatschappelijk kapitaal hebben samengebracht. Het beheer wordt uitgeoefend door de Raad der Gouverneurs, de Raad van Bewind en het Direktiekomitee (art. 6 Statuten).

De Raad der Gouverneurs is samengesteld uit de zes door de Lidstaten aangewezen ministers (meestal de ministers van financiën). Zij kunnen aangezien worden als de vertegenwoordigers van de aandeelhouders.

De Raad van Bewind bestaat uit twaalf vertegenwoordigers, bijgestaan door 12 plaatsvervangers. Zij worden benoemd voor een tijdsduur van 5 jaar door de Raad der Gouverneurs op aanwijzing onderscheidelijk van de Lidstaten en van de Commissie.

Alzo werden 3 bewindvoerders aangeduid door de Bondsrepubliek Duitsland, 3 bewindvoerders door de Franse Republiek, 3 bewindvoerders door de Italiaanse Republiek, 2 bewindvoerders door de Beneluxpartners, 1 bewindvoerder door de Commissie.

De leden van de Raad van Bewind zijn herbenoembaar. De plaatsvervangers worden onder dezelfde voorwaarden en volgens dezelfde procedure benoemd als de effektieve leden (art. 11, 2° Statuten). Merken wij op dat de bewindvoerder aangeduid door de Commissie de schakel vormt tussen de Bank en de organen der E.E.G.

Als vornaamste voorwaarden worden gesteld dat zij persoonlijkheden zouden zijn die alle waarborgen bieden van onafhankelijkheid en bekend zijn wegens hun bekwaamheden.

Zij maken de « brain-trust » uit van de Bank en zijn slechts verantwoording verschuldigd tegenover de Bank.

Merken wij tevens op dat deze Raad wordt voorgezeten door de Voorzitter van het Direktiekomitee en bij verhindering van deze door één der Ondervoorzitters. Alzo wordt er een band geschapen tussen het beslissingsorgaan en het organisme belast met het dagelijks beheer.

Het Direktiekomitee bestaat uit 3 leden zijnde een Voorzitter en 2 Ondervoorzitters, welke door de Raad van de Gouverneurs, op voorstel van de Raad van Bewind, worden benoemd voor een tijdsduur van 6 jaar. Zij zijn herbenoembaar (art. 13 1° Statuten).

De Voorzitter bezit geen stemrecht binnen het kader van de Raad van Bewind. De plaatsvervangers kunnen aan de vergaderingen van de Raad deelnemen doch bezitten geen stemrecht, tenzij zij een Bewindvoerder in geval van verhindering vervangen (Zie voor dit alles art. 11 Statuten).

Bepaalde artikelen uit de Statuten beogen de verhouding vast te stellen tussen de Raad der Gouverneurs en de Raad van Bewind. Een algemene kontrole op de werking van de Raad van Bewind wordt uitgeoefend door de Raad der Gouverneurs daar aan deze laatste de jaarbalans en de

winst- en verliesrekening dient voorgelegd te worden (art. 9 § 3 f) ; bij afkeuring van het jaarverslag dient de Raad van Bewind af te treden (art. 11 § 3 al. 2). De wedden van de leden van de Raad van Bewind worden vastgesteld door de Raad der Gouverneurs. Deze stelt tevens de onverenigbaarheden vast (art. 11 § 5). In geval van overlijden of ontslag van een Bewindslid wordt deze vervangen volgens de algemene regels van benoeming.

Het Direktiekomitee is enerzijds afhankelijk van de Raad van Bewind en anderzijds van de Raad der Gouverneurs. Dit blijkt duidelijk uit artikel 13 § 2 der Statuten dat bepaalt dat de leden van de Direktie ontslagen kunnen worden na voorstel van de Raad van Bewind, met gekwalificeerde meerderheid vasgesteld. Dit voorstel dient neergelegd bij de Raad der Gouverneurs die met gekwalificeerde meerderheid een definitieve beslissing neemt.

Bovendien voorzien de statuten in eigen bevoegdheid voor de drie organen. Alzo stelt de Raad van Gouverneurs de algemene richtlijnen vast inzake kredietpolitiek. Zo in de evolutie van de gemeenschappelijke markt enige wending zich voordoet, haalt de Raad der Gouverneurs hieruit de gepaste besluiten en geeft op basis hiervan de gewenste richtlijnen. Hij oefent tevens kontrole uit over de toepassing der instrukties. Eigen aan de Raad der Gouverneurs is de mogelijkheid te beslissen tot een kapitaalsverhoging overeenkomstig artikel 4 lid 3. De bijzondere leningen, waarvan later sprake zal zijn, komen tot stand bij beslissing van de Raad der Gouverneurs.

De Raad der Gouverneurs oefent de in artikelen 7, 14, 17, 26 en 27 Statuten genoemde bevoegdheden uit. Het reglement van orde dient ter goedkeuring aan de Raad voorgelegd te worden. Een eventuele schorsing der werkzaamheden of de eventuele likwidatie der Bank wordt beslist door de Raad der Gouverneurs en dit bij eenparigheid van stemmen (art. 9 Statuten).

De Raad van Bewind is in het bijzonder bevoegd tot het besluiten over de aanvragen tot leningen en waarborgen. Hij stelt ook de noodzakelijkheid vast nieuwe leningen uit te schrijven. Hij bepaalt de rentevoet, onderzoekt de draagkracht der voorgestelde garanties en zorgt dat het beheer van de Bank in overeenstemming blijft met de voorschriften van het verdrag, de Statuten en de richtlijnen uitgaande van de Raad der Gouverneurs. Hij brengt jaarlijks verslag uit bij de Raad van Gouverneurs (zie hoger).

De Direktie heeft als eigen bevoegdheid op de eerste plaats te zorgen voor het dagelijks beheer van de Bank. Zij is bovendien belast met de voorbereidende werkzaamheden inzake leningen en garanties.

Wat deze betreft bezit het Direktiekomitee slechts een adviserende bevoegdheid. Ook zijn wedde wordt vastgesteld door de Raad der Gouverneurs en deze laatste stelt ook de onverenigbaarheden vast.

Tenslotte wordt nog een eigen werkterrein weggelegd voor de Voorzitter. Naast het voorzitterschap van de Raad van Bewind en dit van het Direktiekomitee zelf, oefent hij in het bijzonder kontrole uit op de tucht. Hij is het die de personeelsleden benoemt en ontslaat. Bij deze funktie dient hij zich te laten leiden door gegevens van persoonlijke geschiktheid en bekwaamheid der personeelsleden en tevens door de regeling der billijke verdeling op grond van de nationaliteit. De leden van de Direktie evenals het personeel van de Bank oefenen hun bevoegdheid uit in volledige onafhankelijkheid en zijn slechts verantwoording verschuldigd tegenover de Bank.

Deze laatste regel houdt een verwijzing in naar de regels der voorrechten en immuniteiten waarover reeds hoger sprake was (Zie artikel 13 Statuten).
ok de onverenigbaarheden vast.

Onder deze hoofding lijkt het ons verantwoord even uit te wijden over de stemprocedure welke van toepassing is bij de Bank. Zoals in het E.E.G.-verdrag voor de Raad der Ministers zijn hier ook 3 meerderheidsvormen voorzien. Echter wijkt de stemprocedure bij de Bank in menig opzicht af van deze voorzien in het E.E.G.-Verdrag.

Merken wij vooreerst op dat hier geen sprake is van een overgangsperiode van 12 jaar onderverdeeld in drie stadia van 4 jaren, welke van wezenlijk belang was in het E.E.G.-Verdrag en dit niet alleen inzake de te verwezenlijken doeleinden doch tevens inzake stemprocedure. De belangrijke akkoorden van Luxemburg (1966) lijken ons ook niet toepasselijk te zijn op de stemprocedure binnen het kader van de Bank. Nochtans de drie meerderheidssystemen vinden wij terug. Gezien het Direktiekomitee slechts adviezen uitbrengt, zijn de regels inzake stemwijze niet toepasselijk op dit orgaan.

De eenvoudige meerderheid, de gekwalificeerde meerderheid en de unanimiteit zijn slechts toepasselijk op de beslissingen getroffen door de Raad der Gouverneurs en door de Raad van Bewind. Voor beiden geldt als algemene regel de eenvoudige meerderheid (zie voor de Raad der Gouverneurs art. 10, 4 op 6 stemmen ; zie voor de Raad van Bewind art. 12 § 2, 7 op 12 stemmen).

Een groot verschil bestaat echter wanneer het beslissingen geldt die dienen genomen te worden met gekwalificeerde meerderheid. Inzake stemprocedure van de Raad der Gouverneurs wordt speciaal verwezen naar artikel 148 E.E.G. Alzo worden de beslissingen genomen wanneer 12 stemmen bereikt worden op de 17 volgens een ponderatie weergegeven in artikel 148 § 2 E.E.G. De weging is als volg verdeeld : België 2 ; Duitsland 4 ; Frankrijk 4 ; Italië 4 ; Luxemburg 1 ; Nederland 2.

Ook op de Bank is de regel van toepassing dat zo de beslissing niet genomen wordt op grond van een voorstel van de Commissie, minstens 4 gouverneurs positief zich dienen uit te spreken. De regel van de onthouding der stemmen is ook toepasselijk op de beslissing van de Raad der Gouverneurs. Een bepaald quorum voor de geldigheid der stemmen is niet voorzien.

In bepaalde gevallen wordt eenstemmigheid vereist.

Alzo neemt de Raad zijn beslissingen :

met eenvoudige meerderheid :
art. 6 § 4, art. 7 § 4, art. 9 § 2, art. 11 § 1, art. 11 § 2, art. 11 § 5, art. 13 § 5, art. 14 § 1.

met gekwalificeerde meerderheid :
art. 6 § 1, art. 6 § 3, art. 11 § 3, art. 13 § 2, art. 26.

met eenparigheid van stemmen :
art. 4 § 3, art. 9 § 4, art. 11 § 5, art. 18 § 1 en 2.

De stemming binnen de Raad van Bewind heeft eigen kentekens. Niettegenstaande de eenvoudige meerderheid de algemene regel is verschilt de gekwalificeerde meerderheid in menig opzicht.

Het reglement van orde stelt vooreerst een quorum vast om rechtsgeldige beslissingen te treffen. De ponderatie waarvan sprake is in artikel 148 E.E.G. is niet van toepassing en de gekwalificeerde meerderheid wordt slechts behaald zo acht leden op de twaalf zich positief uitspreken. Elk lid bezit slechts één stem. De Commissie heeft bij de stemprocedure in de Raad van Bewind geen enkele invloed. Zij kan slechts voorstellen doen aan de Raad der Gouverneurs en niet aan de Raad van Bewind. Tegenover deze laatste brengt zij slechts adviezen uit (zie artikel 21 § 2).

De Raad van Bewind neemt slechts in één geval een beslissing met gekwalificeerde meerderheid nl. art. 13 § 2. De eenstemmigheid wordt voorzien in artikel 21 § 5 en 6.

Vestigen wij nu reeds de aandacht op het feit dat wanneer de toetreding van de nieuwe kandidaten een vaststaand feit zal zijn de stemprocedure en in de Raad van Gouverneurs en in de Raad van Bewind grondig gewijzigd zal worden. Het Direktiekomitee, welke het dagelijks bestuur waarneemt, wordt in zijn taak bijgestaan door allerlei gespecialiseerde diensten of direkties. Alzo kennen wij :

een direktie voor Algemene Zaken, een direktie voor leningen binnen de Lidstaten, een direktie voor leningen aan de Geassocieerde Staten, een direktie voor Financiën en Thesaurie, een direktie der Studiën, een direktie voor Juridische Aangelegenheden.

Artikel 14 der Statuten heeft tevens een speciale kontroleinstantie in het leven geroepen. Het wordt het « Verificatiekomitee » genoemd. Bestaande uit drie leden, specialisten in het bankwezen, worden deze door de Raad der Gouverneurs benoemd. Hun taak is jaarlijks de regelmatigheid der verrichtingen na te gaan. Dit komitee onderzoekt de jaarbalans, de winst- en verliesrekening en kontroleert in het bijzonder in hoeverre de op de boekhoudkundige dokumenten voorkomende posten met de werkelijkheid overeenstemmen (art. 14 § 2).

* * *

De kapitaalmiddelen van de Europese Investeringsbank.

De bronnen waarin de bank haar middelen gaat putten zijn verscheiden. Vooreerst hebben wij het door de Lidstaten onderschreven kapitaal. Vervolgens de leningen door de Bank op verschi lende kapitaalmarkten uitgeschreven. Typisch eigen zijn de speciale leningen welke op verzoek van de Raad der Gouverneurs aan de Bank kunnen worden toegestaan door de Lidstaten. In bijkomende orde kunnen nog vermeld worden de voordelen die voortvloeien uit de beleggingen. Krachtens artikel 20 § 3 kan de Bank haar schuldvordering cederen en te dien einde van haar geldnemers de uitgifte van obligaties of andere effecten verlangen. Zulke bewerkingen kunnen eveneens positieve resultaten opleveren, waaruit bepaalde geldelijke voordelen voortvloeien.

Deze laatste bewerkingen zijn niet in tegenstrijd met haar grondbeginsel dat zij geen « winstgevend doel » mag nastreven.

Het kapitaal samengebracht door de Lidstaten (enigszins vergelijkbaar met het maatschappelijk kapitaal van een gewone bankinstelling) bedraagt 1 milliard R.E. 25% van dit bedrag werd onder verschillende schijven volstort tussen de jaren 1958-1960.

Volgens artikel 5 Statuten dient dit kapitaal voor 1/4 gestort te worden hetzij in goud hetzij in vrij omwisselbare deviezen. Deze stortingen dienden te geschieden in 5 gelijke delen, uiterlijk twee, negen, zestien, drieëntwintig en dertig maanden na de inwerkingtreding van het Verdrag (art. 5 Statuten).

Kapitaal 1 milliard Rekeneenheden.

Lidstaten	*Verplichte bijdragen*	*Gestort gedeelte in goud of deviezen*	*Gestort gedeelte in Nationale Munt*	*Garantie kapitaal*
Duitsland	300.000.000	18.750.000	56.250.000	225.000.000
België	86.500.000	5.406.000	16..218.750	64.900.000
Frankrijk	300.000.000	18.750.000	56.250.000	225.000.000
Italië	240.000.000	15.000.000	45.000.000	180.000.000
Luxemburg	2.000.000	125.000	575.000	1.500.000
Nederland	71.500.000	4.468.000	13.506.250	53.600.000

(29).

In deze verdeling wordt Frankrijk en Duitsland gelijk behandeld. Italië komt op de derde plaats. Wanneer de ondertekenaars van het Verdrag van Brussel volwaardige partners zullen geworden zijn, zal het kapitaal dienen verhoogd te worden met de respektievelijke bijdragen van de nieuwe leden.

De overgangsregelen in het leven geroepen door deze akkoorden voorzien dat de nieuwe leden volgens een bepaalde verdeelsleutel het kapitaal, de reserves en de fondsen zullen aanvullen.

Het nog niet volstorte gedeelte van de 3/4 op de bijdragen der oorspronkelijke Lidstaten geldt als garantiekapitaal voor de leningen die worden uitgeschreven op de kapitaalmarkten. Hierop kan beroep gedaan worden zo de Raad van Bewind het nodig acht doch dit zal slechts geschieden zo de verplichtingen tegenover de geldschieters het zouden vereisen.

De verdeelsleutel toepasbaar op het eerste gedeelte van 1/4 blijft geldig op het nog niet vrijgemaakte waarborgkapitaal.

Artikel 4 der Statuten bepaalt dat bij toetreding van een nieuw lid, het kapitaal zal dienen verhoogd te worden met het aandeel dat aan de nieuwe Lidstaat wordt opgelegd (zie hoger).

Zoals reeds hierboven vermeld kan de Raad der Gouverneurs krachtens art. 4 § 3 Statuten, met eenparigheid van stemmen, tot kapitaalsverhoging beslissen.

Art. 4 § 4 bepaalt tevens dat het geplaatste kapitaal der Lidstaten noch gecedeerd, noch verpand kan worden. Het is ook niet vatbaar voor beslag. Het kapitaal wordt uitgedrukt in Rekeneenheden en deze munt is nog steeds van theoretische aard. Dit betekent echter niet dat deze niet zou onderworpen zijn aan de voorschriften in voege op monetair vlak. Alzo wordt zij opgevat als een monometalistische munt, wier goudpariteit overeenstemt (of niet meer) met deze van de amerikaanse dollar, zijnde 0,88867088 gr. fijn goud. Ingevolge de moeilijkheden welke zich onlangs hebben voorgedaan binnen het domein van de amerikaanse betalingsbalans en de daaruit voortspruitende muntontwaarding van de U.S.A. dollar zou eventueel een probleem kunnen ontstaan zijn met betrekking tot de Europese Rekeneenheid. Het is echter niet geschied en hieruit dient afgeleid dat de Europese Rekeneenheid een autonome weg is opgegaan.

Art. 7 heeft een speciaal geval voorzien. Het betreft het probleem van de reëvaluatie of de devaluatie van de munt van een der Lidstaten.

In geval van devaluatie kan de Lidstaat er toe gehouden worden een bijkomende storting te doen opdat het kapitaal zijn oorspronkelijke reële waarde zou behouden. In geval van reëvaluatie kan de Bank verplicht zijn een eventuele terugstorting te doen (art. 7 § 2 Statuten).

Een toepassing hiervan hebben wij gekend in 1958 ter gelegenheid van de devaluatie van de Franse frank en in 1961 ter gelegenheid van de reëvaluatie van de D.M. en de Nederlandse florijn.

Vestigen wij tevens de aandacht op het feit dat de grondleggers slechts gedacht hebben aan de eventuele toetreding van een nieuw lid met de daaraan verbonden verhoging van het kapitaal doch dat zij volledig het stilzwijgen behouden in geval een der Lidstaten zich terugtrekt.

Sinds 1962 heeft de Bank haar bijkomende kapitaalmiddelen gezocht door uitschrijving van leningen op de kapitaalmarkten en dit zowel op deze van de Lidstaten als op deze van derde-staten.

Haar eerste stappen in dit domein waren zeer moeilijk. Zij is dan ook aanvankelijk langzaam te werk gegaan.

Allerlei problemen zowel van juridische als van ekonomisch-monetaire aard verklaren haar aanvankelijke voorzichtige houding.

Statutair lijkt ons het voorschrift van art. 22 Statuten belangrijk dat inhoudt dat een Lidstaat zich slechs kan verzetten tegen het uitschrijven van leningen « zo ernstige storingen op de kapitaalmarkt » te vrezen zijn. Hier ligt een niet te onderschatten beperking welke opgelegd wordt aan de nationale overheden der Lidstaten.

Derde-staten kunnen aan de Bank de toegang tot de kapitaalmarkt ontzeggen zonder hiervoor een verantwoording dienen op te geven. Anderzijds dient vermeld dat steeds volgens datzelfde artikel 22 de Bank onderworpen blijft aan de voorschriften welke gelden voor de nationale onderdanen.

Zonder ons te begeven op het domein van de statistiek, welke thuis hoort in een ekonomische studie, lijkt het ons toch nuttig enkele gegevens te verschaffen betreffende konkrete verwezenlijkingen op dit gebied.

Alzo vestigen wij de aandacht op belangrijke leningen uitgeschreven in Zwitserland en te New York (door bemiddeling van een internationaal syndikaat van Banken waaronder de Lazard Brothers, Kuhn, Lod and Cy, the First Boston Corporation — la Banque de Paris et des Pays-Bas, la Caisse d'Epargne de l'Etat de Luxemburg).

Ingevolge de in de U.S.A. geldende « Interest Equalisation Tax » werden de obligaties aldaar uitgegeven aan 98 % van hun nominale waarde.

Vermelden wij nog een belangrijke lening in Italië, groot 15 miljard lires, in 1966. Tijdens ditzelfde jaar werd een lening uitgeschreven in Frankrijk voor een totaal bedrag van 40,5 miljoen R.E., en dit door bemiddeling van een syndikaat van Franse Banken onder leiding van de Credit Lyonais, la Banque Nationale de Paris en de Banque de Paris et des Pays Bas. Tijdens ditzelfde jaar nog werd een lening uitgeschreven in Luxemburg voor een totaal bedrag van 15 miljoen R.E. Andermaal werd in Italië een nieuwe lening van 15 miljard lires (24 miljoen R.E.) uitgeschreven. Deze werd echter volledig onderschreven door de Cassa Di Risparmio Delle Provincie Lombardi (la prise ferme d'un emprunt).

Deze gegevens wijzen duidelijk op het uitgebreid werkterrein van de Bank evenals op haar werkwijze.

Als derde inkomstenbron vernoemen wij de « speciale leningen waarvan sprake is in art. 6 Statuten. Vanaf het begin van het 4e jaar na de inwerkingstreding van het Verdrag kon hierop beroep gedaan worden, t.t.z. vanaf 1 januari 1961 (in tegenstelling met de idee van Prof. Henrion die spreekt van 1 januari 1962) (art. 6 § 2 Statuten). Deze kunnen slechts een maximum bedrag bereiken van 400 miljoen R.E. en worden tevens beperkt tot 100 miljoen R.E. per jaar (art. 6 §2 Statuten).

Het is de Raad der Gouverneurs op voorstel van de Raad van Bewind, die hierover beslist. Deze beslissing dient genomen met gekwalificeerde meerderheid overeenkomstig artikel 148 EEG.

Gezien deze beslissing niet genomen wordt op voorstel van de Commissie dienen vier leden zich positief uit te spreken (art. 148, § 2, EEG). Hierop zal slechts beroep worden gedaan zo de Raad van Bewind aantoont dat hij niet in staat is zich de nodige middelen tegen billijke voorwaarden aan te schaffen op de kapitaalmarkten (art. 6, § 1, Statuten).

De duur van deze leningen zullen in overeenstemming gebracht worden met deze van de uitgeleende kapitalen, zonder dat deze 20 jaar mag overschrijden. Een eventueel vervroegde terugbetaling kan geschieden zo de Raad van Gouverneurs op voorstel van de Raad van Bewind, met gekwalificeerde meerderheid hiertoe beslist. De rentevoet dezer leningen wordt statutair bepaald. Deze bedraagt 4 %. Deze rentevoet zal slechts gewijzigd worden bij beslissing van de Raad der Gouverneurs, rekening houdend met de schommelingen van de rentevoet op de kapitaalmarkt (art. 6, § 4, Statuten).

Vermelden wij nog tenslotte dat volgens artikel 6, § 6, in geval van likwidatie van de Bank deze « speciale leningen » slechts worden terugbetaald nadat de andere schulden van de Bank vereffend zijn.

Verwijzen wij nog naar de inkomens voortspruitend uit de beleggingen en de eventuele cessies der schuldvorderingen. Hiermede kunnen gewone of speciale reserves aangelegd worden. In dit opzicht verwijzen wij naar artikel 24 Statuten, waarin sprake is van een reservefonds, dat 10 % van het geplaatste kapitaal dient te bereiken t.t.z. 100 miljoen R.E. Dit fonds wordt gevoed door hogervermelde inkomens.

Ook de renteontvangsten uit hoofde van de leningen welke door middel van de terugbeltaalde kapitalen worden tot stand gebracht, dragen hiertoe bij (art. 24, § 1 a en b, en art. 5 Statuten). Op deze renteontvangsten dienen de werkingskosten voorafgenomen te worden. Volgens § 2 van art. 24 Statuten dienen de gelden van het Reservefonds steeds zo te worden belegd dat zij ten allen tijde het doel van het Fonds kunnen dienen.

* * *

De leningen van de Europese Investeringsbank.

Vanaf haar ontstaan tot het jaar 1964 heeft de Bank slechts één rentevoet toegepast. Deze bedroeg 5,78 %.

Krachtens artikel 19, § 1, dient de Bank haar rentevoet aan te passen « aan de op de kapitaalmarkt geldende voorwaarden en zodanig worden berekend dat de hieruit voortvloeiende ontvangsten de Bank in staat stellen haar verplichtingen na te komen, haar kosten te dekken en overeenkomst artikel 24 een reservefonds te vormen. »

Alzo werd zij verplicht vanaf 1964 haar rentevoet aan te passen, hetgeen op een meer genuanceerde wijze is geschied.

Voor leningen beneden de 7 jaar	5,78 %
Voor leningen van 7 tot 12 jaar	6,00 %
Voor leningen van 12 tot 20 jaar	6,25 %

Sindsdien is de rentevoet herhaalde malen gewijzigd geworden.

Leningen van 0-12 jaar :	
— op 3 maart 1970	van 7,50 naar 8,00 %
— op 28 april 1970	van 8,00 naar 8,50 %
Leningen van 12-20 jaar :	
— op 3 maart 1970	van 8,00 naar 8,50 %
— op 1 juli 1970	van 8,50 naar 8,75 %

Op 4 november 1970 werd een algemene rentevoet ingevoerd welke ook de tijdsduur van de lening was en gebracht op 8,75 %. Vanaf begin 1971 werd hij teruggebracht op 8,50 % ([30]).

Het kapitaal van de Bank wordt gekonstitueerd door verscheidene geldsoorten (goud en verschillende nationale deviezen).

Om de eventuele mededinging met andere banken te vermijden ; om alle ontleners op een voet van gelijkheid te stellen en tevens om de ontleners de gewoonte aan te leren te ontlenen in munten van andere Lidstaten, heeft zij twee leningsvormen uitgedacht, genoemd de « clausule A en B »-leningen.

Volgens de monetaire clausule A wordt het uitgeleende geld samengesteld uit verschillende munten der Lidstaten met uitzondering van de nationale munt van de ontlener. De ontlener is alsdan gehouden de lening terug te betalen in de munt of munten die hij heeft onvangen.

Volgens de monetaire clausule B, ook genoemd « optieclausule » leent de Bank geld in verschillende munten, de nationale munt van de ontlener inbegrepen, doch zij legt tevens de verplichting op de ontleende som terug te betalen in de munt die door de Bank wordt bepaald en dit volgens de muntpariteit in voege op het ogenblik van de lening.

Leningsaanvragen kunnen op verscheidene wijzen tot de Bank worden gericht. Dit kan geschieden door bemiddeling van de Commissie, door bemiddeling van een Lidstaat of rechtstreeks door de geïnteresseerde ontlener (art. 21, § 1, Statuten). Zo de aanvraag geschiedt door bemiddeling van de Commissie dient de Lidstaat, binnen wiens grenzen het ontworpen projekt dient verwezenlijkt

te worden, zijn advies uit te brengen. Advies van de Commissie is vereist zo de lening door bemiddeling van een Lidstaat wordt aangevraagd.

Beide instanties dienen hun advies uit te brengen zo de leningsaanvraag rechtstreeks uitgaat van de geïnteresseerde ontlener (art. 21, § 2, Statuten).

Bovenvermelde adviezen dienen gegeven te worden binnen de 2 maanden, zo niet kan de Bank besluiten dat bedoelde instanties akkoord gaan met het te financieren projekt. Het is het Direktiekomitee dat de aanvragen in ontvangst neemt en overmaakt aan de Raad van Bewind.

Vooreerst zal het Direktiekomitee dienen na te gaan of de voorgelegde lenings- of garantieaanvragen voldoen aan de voorschriften van artikel 20 Statuten. Alzo zal het een balansonderzoek doen van de solliciterende onderneming en allerlei inlichtingen overzien betreffende haar boekhouding. Een algemeen verslag over de financiële en ekonomische toestand van de onderneming zal dienen opgemaakt en neergelegd. Tevens zal dienen te worden aangetoond dat het te verwezenlijken ontwerp in de lijn ligt van artikel 130 EEG.

Een maximum bedrag voor de lening is niet voorzien. Echter dient rekening gehouden te worden met het aanvullend karakter van elke lening.

Volgens artikel 20, § 1, Statuten zullen de leningsaanvragen uitgaande van ondernemingen uit de produktieve sektor worden onderzocht om te weten of de interesten en de terugbetalingen kunnen geschieden bij middel van de exploitatie-opbrengsten.

Zo de onderneming niet behoort tot de produktieve sektor dient het plan gewaarborgd te worden door de Lidstaat. Het te financieren ontwerp dient bij te dragen tot de groei van de ekonomische produktiviteit in het algemeen en in de lijn te liggen van de uitbreiding der gemeenschappelijke markt.

De vrijmaking der gelden kan afhankelijk gesteld worden van de vooruitgang der werken. De Bank is echter niet bevoegd een dwingende bepaling uit te schrijven inzake vestiging van de uit te voeren plannen (art. 20, § 4, Stat.).

Om aan de schommelingen op de kapitaalmarkt inzake rentevoet het hoofd te bieden is het gebruikelijk aanpassingsclausules in de leningsakten in te schakelen.

Inzake de leningsduur zijn geen vaste regels bepaald. De duur wordt vastgesteld rekening houdend met het te verwezenlijken projekt en met de gebruikelijkheden in voege bij andere financiële instellingen.

De ontlener kan steeds tot een vervroegde terugbetaling overgaan. Alsdan wordt hij gehouden tot het betalen van een wederbeleggingsvergoeding. Zulke regel wordt gerechtvaardigd door de overweging dat bij vervroegde terugbetaling de uitlener de verwachte voordelen niet heeft kunnen boeken en dat hij gehouden is tot het opzoeken van nieuwe beleggingsgronden.

Typisch eigen — doch volledig begrijpbaar in het kader van de gemeenschappelijke markt — lijkt ons de bepaling dat het toekennen van een lening kan afhankelijk gesteld worden van internationale aanbestedingen (art. 20, § 5, Statuten).

Gezien de uitgebreidheid van haar werkterrein, de verscheidenheid der projekten, wordt de Bank bij het opstellen van haar kontrakten, geplaatst voor een hele reeks technische problemen. Deze zijn te talrijk om op te sommen.

Wij beperken ons tot het vermelden van drie belangrijke leidende ideeën :

— alle ontleners worden op voet van gelijkheid gesteld, welke ook hun nationaliteit weze ;
— de Bank moet vermijden dat zij op geen enkel ogenblik in een konkurrentiële situatie geraakt met de nationale instellingen ;
— haar gelden moeten aangewend worden binnen de grenzen gesteld in artikel 130 EEG en haar tussenkomst moet vooral gaan naar de gebieden waar de kapitaalsvoorraad het kleinst is.

Op 27 mei 1963 heeft de Raad der Gouverneurs het systeem in het leven geroepen van « leningen onder bijzondere voorwaarden ». Daarom werd dan binnen de Bank « een speciale afdeling » opgericht welke een tamelijk grote onafhankelijkheid vertoont tegenover de andere afdelingen. Op grond van een met eenparigheid van stemmen genomen beslissing door de Raad der Gouverneurs na voorstel van de Raad van Bewind, kan de Bank kredieten verlenen aan ondernemingen en staten geheel of gedeeltelijk gelegen buiten het Europese grondgebied.

Zulke kredieten worden toegestaan aan voordeliger voorwaarden : lage rentevoet, langere leningsduur en zelfs een vrij grote « vrijgestelde periode ».

Tijdens die periode dient de ontlener geen interesten te betalen.

Deze leningen worden in hoofdorde toegestaan aan de met de gemeenschap geassocieerde staten. Dergelijke leningen hebben ook andere dan de in artikel 130 EEG voorgestelde doeleinden op het oog. Zij kunnen een middel vormen om te verhelpen aan deficits in de betalingsbalans. Een dergelijk voorbeeld vinden wij in het associatieakkoord met Turkije (verdrag van Ankara).

Besluit.

De Bank bestaat nu, evenals de EEG, 14 jaar.

Zoals de oprichting van de douane-unie en de verwezenlijking van de gemeenschappelijke markt niet bij een slag is en kan verwezenlijkt worden, heeft de E.I.B. een gestadige groei gekend.

Op institutioneel vlak heeft zij weinig veranderingen ondergan (alleen al. 2, § 1, art. 28 Statuten buiten werking gesteld door het Fusieverdrag ; de oprichting van een « speciale sektie » en het invoeren der leningen onder speciale voorwaarden). De meest belangrijke wijziging — beter gezegd vernieuwing — is het protokol over de voorrechten en de immuniteiten, tot stand gekomen op 8 april 1965 (Fusieverdrag) en in werking getreden op 1 juli 1967. Doch dit alles te zamen kan nog steeds als sekundair worden aangezien.

Belangrijk echter is de wijziging in ekonomisch opzicht. « Ceci a entraîné deux conséquences, » zegt Prof. Henrion, « d'une part la diminution du caractère strictement bancaire de la B.I.E., d'autre part la nécessité de ressources financières plus importantes » ([31]).

Het tot stand brengen van de « leningen onder speciale voorwaarden » beheerst door de op 27 mei 1963 opgerichte « speciale sektie », duidt werkelijk op een beweging welke de grenzen van het artikel 130 EEG te buiten gaat.

De laatste tijd wordt de idee uitgebracht dat de E.I.B. haar werkterrein materialiter nog verder dient uit te breiden bijv. tot exportkredieten, belangrijk geworden door de handels- en douaneakkoorden door de EEG ondertekend. In dit opzicht verwijzen wij naar de overeenkomsten gesloten met Nigeria (1966 doch nog niet bekrachtigd) ; met Tunis en Marokko (1-9-65 : 5 jaar) ; met Kenya, Ouganda, Tanzania (1-1-71 : 5 jaar) ; met Malta (1-4-71 : 5 jaar) ; met Iran (1-10-63) ; met Israël (1-7-64, voor een periode van 3 jaar vernieuwd op 1-10-70) ; met Libanon (1-7-68 : 3 jaar) ; met Yougoslavië (1-5-70 : 3 jaar) en tenslotte met Spanje (1-9-70 : 6 jaar).

Alzo is de E.I.B. ook van haar aanvankelijk regionaal werkterrein uitgegroeid tot een belangrijke schakel op het forum van de ontwikkelingshulp.

Meer en meer zal men met haar rekening dienen te houden op de kapitaalmarkten over de ganse wereld verspreid.

Terecht doet Prof. Henrion opmerken dat « peut-être assistera-t-on un jour à l'instauration d'un organisme distinct affilié à la B.E.I. ce qui correspondrait à la solution

adoptée pour la Banque Mondiale (S.F.I. et A.I.D.) et replacerait la B.E.I. dans son cadre primitif » (32).

Wij zijn van mening dat een weg terug, rekening houdend met de gestadige groei der Europese integratie, onmogelijk is geworden.

O. J. R. MACHTENS,

Dr. in de rechten,
Licentiaat in het Notariaat,
Licentiaat in het Europees recht,
Licentiaat in het verzekeringsrecht.

---

(1) Joseph Licari, op. cit., pag. 193.
(2) Vittorio Pons, Le dossier de l'Europe des Six, Marabout 1969, p. 73.
(3) Jaarboek Nederlands Ministerie van Buitenlandse Zaken 1952-1953, p. 4-5-8.
(4) Verslag van de hoofden der delegaties bij de Ministers van Buitenlandse Zaken, Brussel, 21 april 1956, Titel III, Hfst. I.
(5) Kapteyn - VerLoren van Themaat, op. cit., pag. 57 e.v.
(6) Menais, op. cit., pag. 57 ; Henrion, op. cit., n° 2433-2442.
(7) Henrion, op. cit., pag. 969-970, n° 2433.
(8) Zie in het bijzonder de artikelen 171, 174, 176, 177, 178, 179, 181, 182 en 215 E.E.G.
(9) Pepy A., Les questions préjudicielles dans les traités de Paris et Rome, Cah. droit européen 1965, pag. 212.
(10) Dumon F., Les Novelles, Droit des Communautés Européennes, Les Questions préjudicielles, n° 9601.
(11) Christophe Dupont, op. cit., pag. 156.
(12) Decoster E., Initiation Bancaire, Bibliothèque générale des sciences économiques, pag. 11-17.
(13) Henrion R., Financiers et Banquiers, Essai d'une définition, Revue de la Banque 1959, pag. 501-516.
(14) Decoster E., Initiation Bancaire, Bibliothèque générale des sciences économiques, pag. 34.
(15) Dupont Chr., op. cit., pag. 158.
(16) Wohlfart e.a., op. cit., pag. 389.
(17) Kaser J., op. cit., pag. 18-19.
(18) Irfis, Istituto Regionale per il Finanziamento alle Industria in Sicilia.
(19) Isveimer, Instituto per lo Siviluppo Economico de l'Italia Meridionale.
(20) Menais, op. cit., pag. 41.
(21) Menais, op. cit., pag. 41.
(22) Menais, op. cit., pag. 50.
(23) Menais, op. cit., pag. 55-56 ; Meyer-Cording, op. cit., pag. 2 ; Dupont, op. cit., pag. 160.
(24) Wohlfart, op. cit., pag. 392.
(25) Menais, op. cit., pag. 55.
(26) Dupont, op. cit., pag. 160.
(27) Barre, op. cit., pag. 198.
(28) Menais, op. cit., pag. 59.
(29) Menais, op. cit., pag. 66 ; Christophe Dupont, op. cit., pag. 162.
(30) Zie jaarverslag 1970 van de E.I.B., pag. 20.
(31) Henrion, op. cit., pag. 975, n° 2466.
(32) Henrion, op. cit., pag. 976, n° 2466.
(33) « In deze mededeling hebben wij met opzet de wijzigingen tot stand gebracht door de akkoorden van oktober 1970, april 1971 en februari 1972 niet opgenomen. De teksten desbetreffend, zoals verschenen in de speciale uitgave van het Publikatieblad van 27 maart 1972 L n° 73, pag. 160-163, kunnen niet meer als definitief beschouwd worden ingevolge de niettoetreding van Noorwegen.

BIBLIOGRAPHIE

A. *Algemene Werken*

Bowett : The Law of international Institutions, Londen 1963.
Cartou : Organisations Européennes, Parijs, 1965.
Catalano : Manuel des droits des communautés européennes, 2e édition, Parijs, 1964.
Ganshof van der Meersch : Droit des communautés européennes, les Novelles, Brussel, 1969.
Kapteyn - VerLoren van Themaat : Inleiding tot het Recht van de Europese Gemeenschappen, Deventer-Brussel, 1970.
PEP : European Unity, a survey of the European organisations, Londen, 1968.
Schrans, G. : Inleiding tot het Europees Ekonomisch Recht, Gent-Leuven, 1969.
Van Bogaert E. : Overzicht van het Verdragsrecht der Europese Organisaties, Gent, 1966.
von der Groeben - von Boechk : Handbuch für Europäische Wirtschaft, losbladige uitgave, zonder vaste datum.
Wohlfart E., Everling U., Glaesner H.J. und Sprung R. : Die Europäische Wirtschaftsgemeinschaft, Kommentar zum Vertrag, Berlijn-Frankfort, 1960.

B. *Bijzondere werken en tijdschriftartikelen*

Adam H. : Les organismes internationaux spécialisés, vol. 2 ; La Banque Européenne d'Investissement, pag. 40 e.v.
Albert M. : La Banque Européenne d'Investissement, Evolution et continuité in « Revue du Marché Commun » n° 84, oktober 1963, pag. 441 e.v.
Barre, P. : La Banque Européenne d'Investissement, Revue du droit social, 1961, pag. 197 e.v.
La Banque Européenne d'Investissement, deuxième étape, Annales de sciences économiques appliquées, n° 4, oktober 1964, pag. 421 e.v.
Collet P. : La triple personnalité de la Banque Européenne d'Investissement in « Communauté Européenne » (mensuel illustré) n° 7-8, juli-augustus 1966, pag. 7.
Dupont Chr. : Die Europäische Investitionsbank, Regionale Wirtschaftspolitik und Agrarstrukturpolitik in der E.W.G., pag. 155-173.
Formentini P. : Le développement régional et la Banque Européene d'Investissements in « L'Europe en Fondation » n° 8 P, november 1966, pag. 87 e.v.
Henrion R. : La Banque Européenne d'Investissement. Novelles, Le Droit des Communautés Européennes, Hft. XI, pag. 967-976.
Käser J. : Aufgaben und Ziele der Europäische Investitionsbank, Vorlesungen Internationale Zeitung für Europäische Studien und Förschung, 1969.
Leroux H. : La Banque Européenne d'Investissement et son activité dans les E.A.M.A., Revue du Marché Commun, 1969, pag. 280-289.
Licari J. : The European Investment Bank in, Journal of Common Market Studies, vol. VIII, n° 3, March 1970, pag. 192-215.
Menais P. : La Banque Européenne d'Investissement, Edition l'Epargne, Parijs, 1968.
Meyer-Cording U. : Die Aufgaben der Europäische Investitionsbank, in Ausser-wirtschafsdienst des Betriebsberaters, 15 januari 1966, pag. 1-4.
Timmermans A.P. : Le marché financier et les nouvelles entreprises, Leuven, 1960.
Turot P. : L'Avenir de la Banque Européenne d'Investissement et les pays sous-développés, Banque, 1960, pag. 437 e.v.
Van Houtte J. : La Banque Européenne d'Investissement, Supplément à l'Echo de la Bourse n° 30, 30 septembre 1959, 6.
Verrijn-Stuart G.M. : « The Spaak-Report » and the setting up of a European Investment Fund, Voordracht gehouden in 1956.

TAALBEHEERSING IN DE ADMINISTRATIE

Graag wil ik in 't begin van deze korte bijdrage onderstrepen welke lange weg werd afgelegd, sedert de wetten van 28 juli 1932 op het gebruik der talen in bestuurszaken en 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken, door de invoering van een taalregeling aan de sedert 1830 heersende taalverwarring een einde maakten en de facto, zij het dan ook impliciet, het bestaan van twee cultuurgemeenschappen in België werd erkend.

Ook kan niet worden ontkend dat sedertdien veel is verwezenlijkt en dat de eerbiediging en de vrijwaring van de nederlandssprekende cultuurgemeenschap door de recente grondwetsherziening veilig is gesteld.

In de voorbije jaren heb ik herhaaldelijk gewezen op de noodzaak de kwaliteit van de wettelijke en ambtelijke teksten in het Nederlands te verbeteren (1).

De instelling van een Raad van State in 1946 en vooral van een dienst concordantie der teksten zou van enorme betekenis blijken voor de verbetering van de overheids-

teksten. In dit verband moet ook worden gewezen op de bijzonder verdienstelijke arbeid verricht door de Centrale Commissie voor de Nederlandse rechts- en bestuurstaal, welke in april 1954 werd ingesteld, ingevolge een initiatief van Prof. A.W. Vranckx, toen lid van de Raad van State.

Ten bewijze dat alles op het stuk van het taalgebruik evenwel nog niet in orde is moge de lektuur volstaan van de Nederlandse vertaling van de rede die door Procureur-Generaal W.J. Ganshof van der Meersch op de plechtige openingszitting van het Hof van Cassatie op 1 september 1972 werd uitgesproken, vertaling die in het Rechtskundig Weekblad dd. 5 november jl. werd gepubliceerd.

Gelet op wat voorafgaat stellen we er dan ook prijs op de bijzondere verdiensten te onderstrepen van een publicatie, die sedert tien jaar in dit land de ministeriële departementen en andere besturen en ook wel de partikuliere sektor permanent van advies dient en het gebruik van een degelijke algemeen aanvaarde taal in aanzienlijke mate bevordert.

De « Taalbeheersing in de Administratie » werd tien jaar geleden opgericht door enkele ambtenaren en taalkundigen die zich ten doel stelden het gebruik in en buiten de overheidsdiensten te verbeteren (2).

Om dit te bereiken werd niet alleen geregeld gewezen op « taalfouten », in het bijzonder op de vele afwijkingen van het Algemeen Nederlands die onder invloed van het Franse taaleigen in ons land ingang hebben gevonden. Systematisch werd ook getracht de lezer vertrouwd te maken met het juiste taalgebruik in verschillende situaties — in de correspondentie, het telefoonverkeer, vergaderingen enz. — en werd in algemene bijdragen de achtergrond en de motivering van taalzorg toegelicht. Taalverrijking draagt immers meer tot taalbeheersing bij dan het afkeuren en veroordelen van « fouten ».

Hoe uitgebreid en gevarieerd de inhoud van de eerste tien jaargangen is geweest moge blijken uit de zopas verschenen Gids die de bekroning en de afsluiting van de eerste tien jaar van Taalbeheersing in de administratie vormt. Hij bevat niet alleen een volledige klapper op de eerste 99 nummers van het tijdschrift maar geeft tevens vele aanwijzingen omtrent het juiste gebruik van woorden en wendingen in onze taal. Voorts zijn een aantal woordenlijsten opgenomen die een beeld geven van het taalgebruik in bepaalde vakgebieden. Aangezien overal is verwezen naar de plaatsen in het tijdschrift waar het onderwerp is behandeld, kan de lezer zonder veel moeite alles terugvinden wat daarover vroeger is verschenen.

Door deze opzet is de Gids bij Taalbeheersing uitgegroeid tot een praktisch werkinstrument waarmee de gebruiker in vele gevallen onmiddellijk het antwoord op tal van taalkundige vragen kan vinden zodat het naslaan van de tien jaargangen overbodig wordt. Zelfs voor hen die deze jaargangen niet (meer) volledig bezitten is de Gids dus bruikbaar. Daarom is hij ook afzonderlijk verkrijgbaar.

Het tijdschrift, dat op een voor ons taalgebied opmerkelijke oplage kan bogen, geniet zeer grote bijval, vooral in ambtelijke kring. Het verschijnt onder auspiciën van de regering en onder de hoge bescherming van de Voorzitters van de Senaat, van de Kamer van Volksvertegenwoordigers en van de Cultuurraad.

De tien jaargangen bestrijken zowat 1.500 bladzijden, gespreid over de maandelijks weerkerende vijf rubrieken : Algemeen - Termen en Wendingen - Proeve van teksverbetering - Documentatie - Varia.

Mede dank zij de losbladige opmaak is Taalbeheersing een bijzonder handzaam, eigenlijk onmisbaar werkinstrument, dat reeds talloze lezers en vraagstellers de helpende hand heeft gereikt en op zeer verdienstelijke wijze bijgedragen heeft tot de verbetering van het taalgebruik in de overheidsdiensten en elders.

We kunnen dit artikel niet besluiten zonder onze grote waardering uit te spreken voor Paul Buyse, die destijds het initiatief tot de oprichting van Taalbeheersing heeft genomen en er de stuwende kracht van is gebleven. J. Verhasselt, als samensteller van de Gids verdient alle lof.

Tijdschrift en Gids worden hierbij ten zeerste aanbevolen aan magistraten, advocaten, gerechtsdeurwaarders, notarissen. ambtenaren, maar ook aan al wie, hoe dan ook, te maken heeft met de redactie van wetten, decreten, besluiten, verordeningen, arresten, vonnissen en exploten.

Prof. Robert SENELLE.

---

(1) Een beschamende toestand - Rechtskundig Weekblad, 22 juni 1952.
De Centrale Commissie voor de Nederlandse rechts- en bestuurstaal - Rechtskundig Weekblad, 22 mei 1954.
De kwaliteit van de Nederlandse overheidsteksten in België - Rechtskundig Weekblad, 20 december 1959.

(2) Uitg. U.G.A., Stijn Streuvelslaan, 73, Heule - Abonnement per jaar : 254 fr. - Nummers 1 tot en met 99 met opbergmappen en Gids : 2.281 fr. - opbergmap afzonderlijk : 53 fr. Afzonderlijke nummers van Gids : 70 fr.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 30 juni 1972.

Afdelingsvoorzitter : Ridder J. Rutsaert.
Raadsheren : MM. de Vreese, J. Greniers, A. Meeùs (verslaggever) en J.A. Sury.
Advocaat-generaal : M. F. Dumon.
Advocaten : Mrs. P. Ansiaux en A. Bayart.

Verzekeringen. — 1) Brand. — Huurder die het huurrisico liet verzekeren. — Aan de eigenaar van het onroerend goed toekomende vergoeding. — Valt niet in de activa van de huurder. — 2) Verval. — Afstand. — Afgeleid uit de houding van de verzekeraar.

1. *In geval van brand van een onroerend goed, valt de schadeloosstelling, verschuldigd aan de huurder die het huurrisico liet verzekeren, te beurt aan de eigenaar van het onroerend goed, met uitsluiting van de schuldeisers van de verzekerde. De vergoeding kan niet dienen om de activa van de verzekerde huurder te verhogen ten voordele van zijn schuldeisers, terwijl de eigenaar niet volledig is vergoed.*
2. *Tegen de vordering van zijn verzekerde voerde de verzekeraar een in de polis bepaalde grond van verval aan.*

Ten deze heeft de rechter, die de vordering in principe inwilligt, zijn beslissing wettelijk gerechtvaardigd door te overwegen dat uit de houding van de verzekeraar (zie nader het arrest) dient afgeleid te worden dat deze afgezien had van zijn recht om zich op het verval te beroepen.

Coöp. V. Federale van België t. / Faill. Van Cauwenberghe.

Gelet op het bestreden arrest, op 30 juni 1970 door het Hof van beroep te Gent gewezen ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1134 van het Burgerlijk Wetboek, 20, 9°, inzonderheid lid 2, van de hypotheekwet van 16 december 1851 en 38 van de wet van 11 juni 1874 op de verzekeringen,

doordat het arrest, bij bevestiging van het beroepen vonnis, eiseres veroordeelt om aan verweerder « 66.748 frank wegens huurgevaar en onbruikbaarheid » te betalen, op de grond dat « er geen rekening kan worden gehouden met het potentieel maar niet uitgeoefend voorrecht van de eigenares » en het arrest, na te hebben vastgesteld dat de litigieuze verzekering de huurverantwoordelijkheid van verweerder dekte, haar de gevolgen van een verzekering van zaken toekent,

terwijl, eerste onderdeel, daar de tussen eiseres en de gefailleerde Van Cauwenberghe gesloten verzekeringsovereenkomst het huurgevaar tot voorwerp had, wegens Van Cauwenberghe's hoedanigheid van huurder, eiseres ertoe gehouden was de aansprakelijkheid van Van Cauwenberghe ter oorzake van dat risico te dekken binnen de grenzen van het verzekerde bedrag, doch niet hem wegens de brand van het gebouw een vergoeding uit te keren ;

en terwijl voorts de aansprakelijkheid van de gefailleerde in de zaak niet was opgeworpen, vermits de eigenares, zoals het arrest vaststelt, geen vordering uitoefent ; zoals eiseres in conclusie deed gelden, « ingevolge artikel 38 van de wet van 11 juni 1874... het door appellante (thans eiseres) te betalen bedrag buiten de failliete boedel valt en... moet betaald worden aan de eigenares van het gebouw... » ;

tweede onderdeel, in de ondersteling dat... (de huurder) jegens de verzekeraar van het huurrisico een vergoedingsvordering heeft, quod non, in dit geval, zoals eiseres in conclusie deed gelden, de artikelen 38 van de wet van 11 juni 1874 en 20, 9°, van de hypotheekwet in ieder geval aan de eigenaar een eigen recht toekennen op de bedragen welke de verzekeraar aan de huurder zou zijn verschuldigd wegens diens aansprakelijkheid ten opzichte van de eigenaar, nu deze laatste het recht heeft jegens voormelde verzekeraar, op de sommen die hij aan zijn verzekerde verschuldigd is, de voldoening te vorderen van zijn eigen schuldvordering op de huurder, en nu, correlatief, de verzekeraar ertoe gehouden is zich tot deze voldoening te lenen, daar de door hem aan de verzekerde verschuldigde sommen krachtens de wet in zijn handen worden beslagen :

Overwegende dat verweerder, handelend als curator over het faillissement van Van Cauwenberghe Daniel, een vordering tegen eiseres heeft ingesteld, op grond van de tussen de gefailleerde en eiseres gesloten verzekeringspolis tegen brand en ingevolge de vernieling door brand van het door de gefailleerde gehuurde huis, om de betaling te bekomen van de overeengekomen vergoeding wegens huurgevaar ;

Overwegende dat, luidens de dagvaarding, bedoelde vergoeding door de curator gevorderd was « om deel uit te maken van de massa van de faling » ;

Overwegende dat het arrest, bij bevestiging van het beroepen vonnis, eiser veroordeelt tot het betalen aan de curator van een som van 66.748 frank, met de gerechtelijke interesten, wegens huurgevaar en schade aan de woning ;

Overwegende dat artikel 38, lid 1, van de wet van 11 juni 1874 op de verzekeringen bepaalt dat in geval van brand van een onroerend goed, de schadeloosstelling, verschuldigd aan de huurder die het huurrisico liet verzekeren, te beurt valt aan de eigenaar van het onroerend goed, met uitsluiting van de schuldeisers van de verzekerde ;

Overwegende dat uit deze wetsbepaling volgt, en door de voorbereidende werken van voormelde wet wordt bevestigd, dat de vergoeding wegens huurgevaar niet kan dienen om de activa van de verzekerde huurder te verhogen ten voordele van zijn schuldeisers, terwijl de eigenaar, zoals de rechter ten deze vaststelt, niet volledig is vergoed ;

Overwegende derhalve dat door eiseres te veroordelen een som te betalen die door verweerder gevorderd werd « om deel uit te maken van de massa van de faling », het arrest bovenvermelde wetsbepaling schendt ;

Dat het middel gegrond is ;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 1319 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het arrest, bij bevestiging van het beroepen vonnis, de eis van verweerder betreffende de « vergoeding voor huisraad, kledingsstukken, machines en electriciteitsinstallatie » in zijn beginsel inwilligt, en het middel afwijst dat bij conclusie door eiseres was afgeleid uit het in artikel 27 van de polis bepaalde verval, daar de verzekerde de verbintenis niet nagekomen is, omschreven in artikel 14, 3°, van de algemene voorwaarden, gewijzigd door artikel 14 b van de bijzondere voorwaarden, binnen de termijn aan de maatschappij een voor juist gewaarmerkte staat van verliezen te doen toekomen, zulks op de gronden dat : « artikel 27 van de polis het verval voorziet voor zeer diverse maar niet nader bepaalde tekortkomingen (« ingeval de verzekerde één der in onderhavige polis voorziene verplichtingen niet nakomt ») ; de verzekeringsmaatschappij van dit bedongen recht al of niet gebruik kan maken, maar indien zij wenst dit te doen zij aan haar verzekerde ook duidelijk ter kennis moet brengen dat hij aan een bepaalde verplichting is tekortgekomen en dat zij dienvolgens het verval wenst toe te passen ; dit blijkbaar ook de bedoeling is van de aangetekende brief voorzien in artikel 27 ; zij, hoe dan ook, de verzekerede niet in de onzekerheid mag laten en nog minder in de waan brengen dat ze van het beding geen gebruik zal maken ; daar het verval niet te gepasten tijde, al of niet per aangetekende brief, werd opgeworpen, en er zelfs geen voorbehoud werd gemaakt, de verzekerde uit de houding van de maatschappij terecht mocht besluiten dat zij stilzwijgend van haar recht had afgezien » ;

terwijl artikel 27 enerzijds het verval voorziet van rechtswege en zonder ingebrekestelling wanneer de verzekerde een van de door de polis bepaalde verplichtingen niet nakomt en, anderzijds, in dit geval, het recht de polis op te zeggen door een aangetekende brief ;

terwijl de kennisgeving bij aangetekende brief dus niet het voorwerp heeft dat het arrest eraan toeschrijft ;

en terwijl de tekst van artikel 27 aan de maatschappij geen verplichting oplegt het verval te betekenen ; zodat het arrest de bewijskracht miskent van de verzekeringspolis, gesloten tussen de maatschappij, eiseres, en haar verzekerde, de gefailleerde Van Cauwenberghe Daniël :

Overwegende dat zo het arrest het aangevochten dispositief steunt op de redenen die door het middel worden ingeroepen en die op de bepalingen van de verzekeringspolis betrekking hebben, het deze beslissing ook rechtvaardigt door te overwegen dat uit de houding van eiseres dient afgeleid te worden dat zij haar recht verzaakt had het verval door bedoeld contract bepaald in te roepen ;

Dat het arrest immers enerzijds oordeelt dat « ook hier de motivering van de eerste rechter volledig kan beaamd worden » ; dat de eerste rechter had overwogen dat nadat de deskundige van eiseres verschillende malen Van Cauwenberghe had aangespoord een staat van schatting van de verliezen op te stellen zij ingestemd had met de uiteindelijke overhandiging door de curator van een dergelijke staat ; dat eiseres op dat ogenblik geen enkel voorbehoud blijkt gemaakt te hebben en geen verval uit dezen hoofde heeft ingeroepen ofschoon deze staat klaarblijkelijk laattijdig werd ingediend, dat wat meer is, de deskundige van eiseres, op grond van zijn opmerkingen aangaande deze

staat, op 20 december 1966 voorstelde een gerechtelijke deskundige te doen aanstellen om de bedragen vast te stellen die door haar zouden moeten betaald worden ; dat het arrest anderzijds beschouwt dat « daar het verval niet te gepasten tijde, al dan niet per aangetekende brief, werd opgeworpen, en er zelfs geen voorbehoud werd gemaakt, de verzekerde uit de houding van de maatschappij terecht mocht besluiten dat zij stilzwijgend van haar recht had afgezien » ;

Overwegende dat het dispositief aldus wettelijk gerechtvaardigd is en het middel niet gegrond is ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest, maar alleen in zover het eiseres veroordeelt een som van 66.748 frank, met de gerechtelijke intresten, aan verweerder te betalen en haar in de kosten veroordeelt ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Houdt de kosten aan opdat hierover door de feitenrechter zou worden beslist ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Brussel.

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 26 juni 1972.

Afdelingsvoorzitter : M. J. Perrichon.
Raadsheren : MM. P.E. Trousse, R. Legros, Ph. Capelle en J. Closon (verslaggever).
Advocaat-generaal : M. A. Colard.

Verkeer. — Links afslaan. — Verplichting zich naar links te begeven. — Achterligger.

Art. 25, 2, d, 1°, Verkeersreglement verplicht de bestuurder die links wil afslaan niet zich zo links mogelijk te plaatsen, maar zich naar links te begeven.

Anderzijds heeft de omstandigheid dat de achterligger van degene die links wil afslaan en die deze bedoeling te kennen heeft gegeven en zich naar links heeft begeven, rechts van deze over geen voldoende ruimte beschikt om hem in te halen, niet tot gevolg dat de bestuurder die links wil afslaan, het verbod wordt opgelegd dit maneuver te verrichten of zijn achterligger toe te laten om hem links in te halen.

Duquesne e.a. t. / Dehaen e.a.

Gelet op het bestreden vonnis, op 14 oktober 1971 in hoger beroep gewezen door de Correctionele rechtbank te Bergen ;

Over het derde middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 153 van het Wetboek van strafvordering en 96 van de Grondwet,

doordat het vonnis zijn beschikking steunt op de plaatsopneming van 16 februari 1971 van de eerste rechter,

terwijl noch het proces-verbaal van die onderzoeksmaatregel, noch het vonnis van 10 juni 1971 van de politierechtbank vaststellen dat de regels betreffende de openbaarheid van de terechtzittingen werden in acht genomen, zodat het bestreden vonnis door nietigheid is aangetast :

Overwegende dat het proces-verbaal van de plaatsopneming die door de eerste rechter werd verricht, vaststelt dat bij die plaatsopneming de verweerster Vanlieferinghen heeft verklaard « dat zij zo dicht mogelijk bij de as van de rijbaan heeft gereden, waarbij zij even over de aslijn is gekomen » en « dat de linker banden van haar voertuig links van de aslijn waren gebleven, hoewel zij deze raakten » ; dat het proces-verbaal geen enkele andere vaststelling bevat ;

Overwegende dat, na de inhoud van de aldus afgelegde verklaring te hebben overgenomen, het vonnis beslist « dat door de telastelegging van overtreding van artikel 25, 2, d van het wegverkeersreglement die tegen verweerder werd aangevoerd, bewezen te verklaren enkel en alleen op grond dat uit de verklaringen van die bestuurster is gebleken dat zij zich niet links van de as van de rijbaan heeft geplaatst, de eerste rechter de wet verkeerd heeft toegepast » ;

Dat uit die motivering blijkt dat de rechtbank haar beslissing niet heeft gesteund op de gegevens die werden bekomen tijdens de plaatsopneming, maar op hieraan vreemde gegevens ; dat hieruit volgt dat de nietigheid van het proces-verbaal van de plaatsopneming zonder invloed is gebleven op de wettelijkheid van de beslissing ;

Dat het middel derhalve wegens het ontbreken van belang niet ontvankelijk is ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 154 en 155 van het Wetboek van strafvordering, 1319, 1321 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het vonnis een materieel feit niet heeft bewezen geacht, dat werd vastgesteld in het proces-verbaal van bevinding van het ongeval opgemaakt door de Rijkswacht en in het proces-verbaal van plaatsopneming van de politierechtbank, te weten dat in haar eerste verklaring de verweerster Vanlieferinghen een huis vóór het kruispunt waar de aanrijding gebeurd is heeft aangeduid als zijnde de plaats ter hoogte waarvan zij het linker richtingslicht van haar voertuig in werking had gesteld en naar links van de rijbaan was uitgeweken en dat met verwijzing naar die verklaring de verbalisanten de afstand van dit huis tot aan het kruispunt op twintig tot vijfentwintig meter hebben aangegeven en dat verweerster daarna een ander huis op tweehonderd meter van genoemd kruispunt heeft aangewezen,

terwijl de rechter in hoger beroep het proces-verbaal van de verbalisanten niet mocht verwerpen en het nietig en van onwaarde beschouwen :

Overwegende dat enerzijds, na opnieuw melding te hebben gemaakt van de verschillende verklaringen die verweerster had gedaan aan de rijkswacht en op de terechtzittingen voor de eerste rechter en in hoger beroep, alsmede van de getuigenverklaring van de verbaliserende rijkswachter voor de eerste rechter, het vonnis preciseert « dat gelet op de wijze waarop akte werd opgemaakt van de verklaring van die autobestuurster tijdens het onderzoek, op grond van de gegevens van de zaak niet mag worden beschouwd dat de latere verklaringen van die bestuurster strijdig zijn met haar eerste verklaring, vermits het mogelijk is dat laatstgenoemde reeds in haar eerste verklaring heeft verwezen naar de woning, op tweehonderd meter van het kruispunt gelegen en dat de verbalisanten, door die vermelding niet nader te hebben doen bepalen, bij vergissing hieruit hebben afgeleid dat zij een bij het kruispunt korter gelegen woning bedoelde » ;

Overwegende anderzijds dat, zoals werd bepaald in het antwoord op het derde middel, het vonnis niet is gegrond op de verklaring die verweerster tijdens de plaatsopneming heeft afgelegd, welke verklaring trouwens, in strijd met wat wordt beweerd in het derde middel, geen gewag maakt van de plaats ter hoogte waarvan verweerster haar maneuver naar links heeft begonnen ;

Overwegende dat, door de verklaringen van verweerster soeverein te beoordelen en door deze te interpreteren aan de hand van de gegevens waarvan het kennis had gekregen, het bestreden vonnis de bewijskracht van de in het middel vermelde processen-verbaal niet heeft miskend;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1382 van het Burgerlijk Wetboek en 25, 2, d van het algemeen reglement op de politie van het wegverkeer,

doordat, door te beschouwen dat de verweerster Vanlieferinghen met de linkerbanden van haar wagen links van de as van de rijbaan mocht rijden, hoewel zij zodoende haar achterligger belette haar naar rechts in te halen gelet op de breedte van de rijbaan van zes meter en hoewel geen tegenligger aanwezig was, het vonnis een onjuiste toepassing heeft gemaakt van artikel 25, 2 van het wegverkeersreglement dat voorschrijft dat de weggebruiker die links wil afslaan, voldoende naar de linker kant van de rijbaan moet uitwijken om de weggebruiker die hem volgt in staat te stellen hem naar rechts in te halen; door aldus de normale gang van de andere weggebruikers te belemmeren eiseres de algemene verplichting tot voorzichtigheid niet is nagekomen en zij wegens verwondingen door gebrek aan voorzichtigheid moest worden veroordeeld:

Overwegende enerzijds artikel 25, 2, d, 1° van het algemeen reglement op de politie van het wegverkeer de bestuurder die links wil afslaan niet verplicht zich zo links mogelijk te plaatsen, maar zich naar links te begeven;

Overwegende dat anderzijds de omstandigheid dat de achterligger van diegene die links wil afslaan en die deze bedoeling te kennen heeft gegeven en zich naar links heeft begeven, rechts van deze over geen voldoende ruimte beschikt om hem in te halen, niet tot gevolg heeft dat de bestuurder die links wil afslaan het verbod wordt opgelegd dit maneuver te verrichten of zijn achterligger toe te laten om hem naar links in te halen;

Overwegende dat, door te beslissen « dat niet is bewezen dat de bestuurster Vanlieferinghen artikel 25, 2, d, heeft overtreden en dat evenmin is bewezen dat zij enig gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg heeft aan de dag gelegd, het bestreden vonnis een juiste toepassing heeft gemaakt van de wetsbepalingen die in het middel zijn vermeld;

Dat het middel naar recht faalt;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;
Veroordeelt de eisers in de kosten.

NOOT. — De weggebruiker die naar links wil afslaan moet artikel 25, 2, van het wegverkeersreglement naleven en vooraf naar links gaan. Alleen op éénrichtingswegen moet hij uiterst links gaan. Deze wetsbepaling houdt echter niet in dat hij « zoveel mogelijk naar links moet gaan » en evenmin dat hij « in die mate naar links moet gaan dat hij de achterligger de mogelijkheid verschaft om rechts in te halen ».

Hierbij moet eraan herinnerd worden dat de weggebruiker die bij toepassing van artikel 25 naar links afzwenkt, geen maneuver uitvoert en dus niet verplicht is de achterligger te laten voorgaan (Cass., 21 september 1970, *R. W.*, 1971-72, 85).

Henri Persoons.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

15e Kamer. — 16 juni 1971.

Voorzitter : M. M. de Smedt.
Raadsheren : MM. E. Ceulemans en E. Paternostre.
Advocaat-generaal : M. Van de Velde.
Advocaten : Mrs. Thybergin (Ieper) en Carre loco Dalcq (Brussel).

Onrechtmatige daad. — Schade en schadeloosstelling. — Vergoeding wegens morele schade. — Doel. — Vordering van zoon tegen vader, die onopzettelijk de dood van de vrouw van de zoon veroorzaakt heeft. — Geen rechtsmisbruik. — Bepaling van de vergoeding.

Het instellen, tegen de vader, van een vordering die tot doel heeft de smart van de zoon en van diens kinderen te lenigen is niet van aard een ander belang, nl. de genegenheid en de eerbied van een zoon ten overstaan van zijn vader, te schenden. Zulke vordering is noch immoreel, noch onwettig, noch maakt zij een misbruik van recht uit.

Het huidig juridisch statuut van de familie is gekenmerkt door een strekking naar toenemend individualisme en voorziet enerzijds een groot aantal conflictsituaties terwijl het anderzijds weinig houvast biedt om samenhorigheid, wederzijdse genegenheid en eerbied af te dwingen.

De regels omtrent de burgerlijke aansprakelijkheid ontzien niet de familiebanden.

De schuldeiser in schadevergoeding is door niets verplicht aan zijn recht te verzaken. De omstandigheid dat de auteur van de schade verzekerd is doet de aanspraak niet ontstaan maar neemt elk motief weg om er aan te verzaken.

De rechter begroot souverein de morele schade. Hij neemt o.m. in acht dat het verdriet en het medelijden door de vader, auteur van het schadegeval, betoond de morele schade van de zoon en van diens kinderen gedeeltelijk kunnen lenigen.

A. Derumeaux t./ E. Derumeaux.

Gezien het hoger beroep van verwezene op 5 februari 1969 tegen al de beschikkingen op burgerlijk gebied tegen het vonnis uitgesproken door drie rechters op 29 jaunuari 1969 door de Rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement Kortrijk;

die, recht doende in correctionele zaken, na uitspraak te hebben gedaan op strafgebied,

Derumeaux Ernest veroordeelt om te betalen aan Derumeaux Antoon :

a) in eigen naam de som van 1.200.273 frank;

b) qualitate qua : de som van 260.000 frank;

beide sommen te verhogen met de compensatoire intresten vanaf 26 april 1968, de gerechtelijke intresten en de kosten;

Gezien het arrest van het Hof van beroep te Gent dd. 36 oktober 1969, hetwelk :

Het bestreden vonnis bevestigt, mits de volgende wijzigingen :

1) dat het aan de burgerlijke partij Derumeaux Antoon toegekend bedrag, in eigen naam, verminderd wordt op 1.175.273 frank (12.063 + 6.000 + 57.424 + 999.786 + 100.000 frank, dit laatste bedrag als morele schade);

2) dat aan dezelfde burgerlijke partij het bedrag toegekend qualitate qua voor morele schade van zijn minderjarige kinderen verminderd wordt op 140.000 frank;

Gezien het arrest van het Hof van Cassatie dd. 11 mei 1970, hetwelk :

Het arrest van het Hof van beroep te Gent dd. 31 oktober 1969, vernietigt alleen in zover het aan Derumeaux Antoon in eigen naam en als vader van zijn minderjarige kinderen respectievelijk 10.000 en 140.000 frank vergoeding toekent wegens morele schade ondergaan ingevolge het overlijden van zijn echtgenote ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Brussel.

Overwegende dat verwezene, vader van de burgerlijke partij, op strafgebied defenitief verwezen werd naar aanleiding van een door hem veroorzaakt verkeersongeval, ingevolge hetwelk de 37-jarige echtgenote van de burgerlijke partij, die in het voertuig van de verwezene gezeten was, om het leven kwam ;

Overwegende dat de burgerlijke partij, optredend in eigen naam en voor haar vier minderjarige kinderen, definitief toekenningen bekwam ter vergoeding van haar materiële schade maar dat het arrest van het Hof van beroep te Gent, wegens het niet passend beantwoorden van besluiten, verbroken werd daar waar het, evenals de eerste rechter, ook vergoedingen wegens morele schade had toegekend ;

Overwegende dat verwezene namelijk betoogt dat in zulk intiem familieverband het eisen van vergoeding wegens morele schade slechts geschieden kan mits schending van een ander belang te weten de genegenheid en de eerbied van een zoon ten overstaan van zijn vader ; dat de familiebanden van solidariteit, onderlinge genegenheid en belangenfusie zich tegen het stellen van een zulkdanige eis verzetten, zodat deze een immoreel en dus onwettig karaketr heeft en als een misbruik van recht moet bestempeld worden ;

Overwegende dat het door de verwezene geschetst ideaalbeeld van de familie schakering mist en niet veel steun vindt in het huidig positief recht ;

Overwegende dat, wat de affectiebanden betreft, vooreerst onderscheid te maken is tussen onder één dak samenlevende en meer verwijderde familieleden ;

Overwegende dat de plicht van de kinderlijke eerbied, gehuldigd in artikel 371 van het Burgerlijk Wetboek, een louter beginselverklaring is en dat deze plicht in zover opgeheven werd dat, bijvoorbeeld, een 25-jarig kind thans in het huwelijk mag treden zonder zijn ouders te verwittigen (art. 151 B.W.) ;

Overwegende dat, ingevolge nieuwe wetten betreffende de echtscheiding, de emancipatie van de gehuwde vrouw en de kinder- en jeugdbesherming, het juridisch statuut van de familie in de enge zin, gekenmerkt is geworden door een strekking naar toenemend individualisme van zijn leden, en dat het een groot aantal konfliktsituaties voorziet en regelt, waardoor de gevoelens veel meer kunnen geschokt worden dan door de huidige eis van de burgerlijke partij ;

Overewegende dat ten overstaan van de familie in de ruimere zin de bijzonderste overblijfselen van de familiale solidariteit te vinden zijn in het erfrecht en in de wederzijdse onderhoudsplicht die tussen bepaalde familieleden bestaat, maar dat de uitoefening van de daaruit voortspruitende rechten niet zelden tot scherpe konflkiten aanlediing geeft, die een zware proef uitmaken voor de wederzijdse genegenheid ;

Overwegende dat de wetgever de genegenheidsbanden evemin ontziet op het stuk van de burgerlijke aansprakelijkheid van familieleden ten overstaan van elkaar ;

Overwegende dat benevens de zware verplichtingen ten kostenloze titel die het personen- en het familierecht aan de ouders oplegt (artikelen 203 en 207 B.W.), deze laatsten bovendien een uitzonderlijk zware en gevaarlijke burgerlijke aansprakelijkheid dragen ;

dat zij immers persoonlijk aansprakelijk zijn, op voet van artikel 1382 B.W., voor de schade die zij aan hun kinderen berokkenen (zie R. Savatier, Traité de la resp. civ., dl. I, nr. 9), en dat zij bovendien, op voet van artikel 1384, al. 2, B.W., aansprakelijk zijn voor de schade door hun minderjarige kinderen aan derden toegebracht ;

Overwegende dat voor alle familieleden, ten opzichte van elkaar, de persoonlijke aansprakelijkheid op voet van artikel 1382 B.W. geldt ; dat immers noch de artikelen 1382 en volgende van het Burgerlijk Wetboek, noch de artikelen 418 en volgende van het Strafwetboek enige uitzondernig voorzien in het voordeel van ouders of van andere familieleden ;

Overwegende dat verwezene zulks trouwens aanvaardt vermits hij niet opkomt tegen de toekenningen wegens materiële schade ;

Overwegende dat ons positief recht derhalve talrijke rechtsvorderingen tussen naaste familieleden toelaat en zelfs voorziet, terwijl het weinig houvast biedt om de samenhorigheid, de wederzijdse genegenheid en eerbied af te dwingen ;

Overwegende dat het zo wenselijk klimaat van samenhorigheid, genegenheid en wederzijdse achting, zonder hetwelk een gezond gezin en een echte familie niet kunnen bestaan ,slechts in stand kan gehouden worden in de mate waarin de gezins- en familieleden er in slagen konfliktsituaties te voorkomen of, indien deze zich toch zouden voordoen, bereid gevonden worden vrijwillig aan de uitoefening van zekere rechten te verzaken ;

Overwegende dat aldus aan de rechten voortspruitend uit de burgerlijke aansprakelijkheid van familieleden dikwijls verzaakt wordt ; dat, uitgezonderd het geval waar opzettelijke schade toegebracht werd, familieleden en ook vrienden hun schuldenaar niet zelden sparen uit sympathie ;

Overwegende dat zulks echter niet betekent dat indien zij hun rechten toch zouden uitoefenen zij zodoende een immorele daad zouden stellen of een misbruik zouden begaan, hoe zeer hun houding andere familieleden ook moge bedroeven of in verlegenheid brengen ;

Overwegende dat naarmate het gebruikelijk (soms zelfs verplichtend) wordt zich tegen risico's te verzekeren, het motief om de schuldenaar van een schadegeval te sparen wegvalt ;

dat wie zich verzekert zich meteen in staat stelt om de door hem veroorzaakte schade te vergoeden binnen de perken van de dekking die hij zichzelf verschaft door het aangaan van een verzekeringspolis en door het betalen van de premiën ;

Overwegende dat — vanzelfsprekend — het bestaan van dekking het recht op aanspraak niet doet ontstaan, maar dat het wel het gevoelsmotief wegneemt om aan zulke aanspraak te verzaken ;

dat de verzekeraar van de verwezene dus geen dienend argument kan putten uit de overweging dat, indien de verwezene niet verzekerd ware geweest, de burgerlijke partij misschien aan zekere eisen zou verzaakt hebben ;

dat op het ogenblik waarop de burgerlijke partij samen met wijlen haar echtgenote plaats nam in het voertuig van de verwezene zij wist, of er mocht op rekenen, dat de verwezene zoals elke bestuurder van een motorvoertuig verzekerd was voor zijn aansprakelijkheid ten overstaan van alle derden, uitgezonderd « de met hem inwonende » familieleden ;

Overwegende dat de rechtsgrond tot schadevergoeding thans verwezenlijkt is en dat de burgerlijke partij weet dat zij door het stellen van haar eisen haar vader niet in financiële verlegenheid zal brengen ; dat mitsdien niet in te zien is welke gevoelens er haar zouden moeten van weerhouden deze eis te stellen ;

dat evenmin in te zien is om welke reden zij niet — zoals eenieder — aanspraak zou mogen maken op volledige vergoeding, met inbegrip van deze wegens morele schade, die door de Belgische rechtspraak als een integrerend bestanddeel van de vergoeding aangezien wordt ;

Overwegende dat de burgerlijke partij door haar recht uit te oefenen en het integraal uit te oefenen noch immoreel handelt, noch een misbruik van recht begaat, noch te kort schiet aan deferentie ;

Overwegende dat de burgerlijke partij immers een zware morele schade lijdt ;

dat het niet opgaat voor te houden dat het leed dat aan de zoon en kleinkinderen overkomen is geneutraliseerd of gekompenseerd zou zijn door het verdriet dat verwezene, als vader en grootvader, persoonlijk lijdt als gevolg van het door hem veroorzaakt ongeval ;

dat de affectiebanden tussen echtelingen enerzijds en tussen kinderen en hun moeder anderzijds normaal immers inniger en dieper zijn dan de genegenheid van een schoonvader voor zijn schoondochter of van een grootvader voor zijn kleinkinderen ;

Overwegende dat het ramen van de hoegrootheid van de morele schade echter hoeft te geschieden abstractie gemaakt van het bestaan van de verzekering en rekennig houdend met de familiebanden ;

dat het bestaan van de verzekering er niet mag toe leiden aan de burgerlijke partij méér toe te kennen dan zij zou bekomen hebben indien er geen verzekering ware geewest ;

dat, anderzijds, de eis in vergoeding van morele schade gesteld wordt door iemand die, op moreel vlak, veel verschuldigd is aan de verwezene, en dat het moreel leed waardoor de burgerlijke partij in haar persoon en in haar kinderen getroffen wordt ook in een zekere mate gemilderd wordt door het rechtzinnig spijt en het verdriet van verwezene die van dichtbij betrokken blijft in de gevolgen van zijn ongelukkige daad ;

Overwegende dat, ten overstaan van zulke speciale verhoudingen tussen de partijen het dan ook niet aangewezen is de gebruikelijke toekenningen voor morele schade toe te passen, maar dat deze eerder met ongeveer één derde te reduceren zijn ;

dat de bedragen door de eerste rechter toegekend billijk te herleiden zijn tot 85.000 frank wegens morele schade gevorderd in eigen naam en tot 35.000 frank wegens dito schade gevorderd door elk van de minderjarige kinderen ; dat het bedrag van 20.000 frank wegens schadevergoeding « ex haerede » te bekrachtigen is ;

Om deze redenen,

Het Hof,

rechtdoende op tegenspraak ;

rechtdoende binnen de perken van de verzending ;

bevestigt het vonnis van de Korrektionele rechtbank van Kortrijk de dato 29 januari 1969, mits de enkele wijzigingen dat de hoofdsom, wegens morele schade toegekend aan de burgerlijke partij in eigen naam, herleid wordt tot 85.000 frank en dat deze toegekend aan de burgerlijke partij qualitate qua verminderd wordt tot 35.000 frank per kind, hetzij 140.000 frank voor de vier kinderen te zamen ;

Legt de kosten voorgeschoten door de openbare partij sedert het arrest van het Hof van Cassatie de dato 11 mei 1970 en belopende 521 fr. ten laste van de de verwezene.

NOOT. — Het cassatieberoep tegen dit arrest werd verworpen bij arrest van het Hof van Cassatie van 10 oktober 1972, afgedrukt in het Rechtskundig Weekblad van 10 december 1972, kol. 718 ev.

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

BURGERLIJKE RECHTBANK TE KORTRIJK

1e Kamer. — 26 februari 1970.

Voorzitter : M. W. Carsau.
Rechters : MM. J. Cooreman en M. Casier.
Advocaten : Mrs. C. Gits, L. Gillon, G. Devriendt, W. Lietaer en A. Deconinck.

Stedebouw en ruimtelijke ordening. — Gebouw opgetrokken in strijd met bijzonder plan van aanleg. — Afwijking wederrechtelijk door de gemeente toegestaan. — Sanctie van art. 67 van de wet van 29 maart 1962. — Vordering tot herstelling van de plaatsen in hun vroegere staat. — Verhaal tegen de gemeente. — Art. 1382 B.W. — Geen aansprakelijkheid van de Staat.

Naast de villa van eiser werd, in strijd met het bijzonder plan van aanleg, maar met een bouwvergunning die een afwijking toestond, een loods van 400 m2 gebouwd. De bouwvergunning werd door de Raad van State vernietigd.

Art. 67 van de wet van 29 maart 1962 kent eiser, die benadeeld is, het recht toe de herstelling in hun vroegere staat te vorderen van de plaatsen waar werken uitgevoerd zijn in strijd met de voorschriften van de plannen. De uitoefening van dit recht is niet afhankelijk van het bestaan van kwade trouw, van een bepaalde fout of van een bijzonder opzet in hoofde van de bouwer. De rechtbank is verplicht de sanctie toe te passen.

Met betrekking tot de afwijkingen die de gemeente kan toestaan, dient zij de essentiële elementen van het bijzonder plan in acht te nemen. Haar beslissing desbetreffend ligt in het kader van de gemeentebelangen. De Staat, die als voogdij-overheid optreedt, is financieel niet aansprakelijk. De bouwheer, die de sanctie van art. 67 van de wet van 1962 moet ondergaan, heeft het recht op grond van art 1382 B.W. een verhaal uit te oefenen tegen de gemeente, die de ten deze bewezen onregelmatigheid gepleegd heeft welke tot de sanctie aanleiding geeft.

Delafontaine t. / Florin.
Florin t. / Gemeente Kuurne en Belgische Staat.

Gezien de bescheiden en meer bepaald : 1) het geregistreerd exploot van inleidende dagvaarding van het ambt van gerechtsdeurwaarder Vital Vandekerckhove te Kortrijk van 4 april 1966, ertoe strekkende verweerder te horen veroordelen binnen de 48 uur na het tussen te komen vonnis, de door hem wederrechterlijk in het jaar 1964-1965 opgerichte houtloods, begrijpende ongeveer 400 m2, op het perceel ten kadaster bekend, legger 46-47, sectie C, art. 419 d4, af te breken, en de plaatsen in hun oorspronkelijke toestand, conform aan het bijzonder plan van aanleg, Bondgenotenlaan, nr. 1, te herstellen en bij gebreke daarvan gemachtigd te worden dit zelf te laten doen op kosten van verweerder ; verder verweerder te horen veroordelen tot een schadevergoeding van 50.000 fr. en alle gerechtskosten ;

2) de geregistreerde exploten van inleidende dagvaarding, respektievelijk van gerechtsdeurwaarder J. Hiltrop te Kortrijk en Jacques Dansard te Elsene van 1 augustus 1969 en 4 augustus 1969, ertoe strekkende : a) verweerders te horen veroordelen om tussen te komen in hogervernoemd geding en om eiser te vrijwaren voor alle veroordelingen die tegen hem zouden kunnen uitgesproken

worden ten verzoeke van oorspronkelijke eiser, zo in hoofdsom, als in intresten en kosten ;

b) voor het geval de afbraak van de houtloods zou bevolen worden, verweerders zich solidair te horen veroordelen aan eiser tot vrijwaring te betalen, uit hoofde van materiële en morele schade, de som van 2.500.000 fr., vermeerderd met de gerechtelijke intresten, minstens vooraleer ten gronde te beslissen over deze laatste vordering tot het horen aanstellen van een of meer deskundigen met een bepaalde opdracht ;

Overwegende dat deze vorderingen verknocht zijn en dienen samengevoegd te worden ;

Overwegende dat eiser in de hoofdeis in feite uiteenzet dat hij bij akten, verleden door notaris Martens te Gent op 23 maart 1956, van verscheidene eigenaars de voor- en achtergrond heeft aangekocht, waarop hij, overeenkomstig de hem op 9 februari 1959 verstrekte bouwvergunning, een woonhuis met tuin heeft opgericht ;

dat zijn eigendom zijdelings aan deze van verweerder paalt met deze bijzonderheid dat op een bepaalde plaats, de eigendom van verweerder over een breedte van ca. 20 m. en een diepte van ca. 6 m. een insprong maakt op de eigendom van eiser ;

dat verweerder in 1964-65 een gebouw van circa 400 m2, zijnde een uitbreiding van zijn magazijn, heeft opgericht op zijn eigendom en onder meer op de insprong ;

dat deze konstruktie volkomen in strijd is met het bijzonder plan van aanleg, « Bondgenotenlaan » nr. ID 3099/22, door de gemeente Kuurne opgemaakt en goedgekeurd bij koninklijk besluit dd. 30 oktober 1951, gewijzigd bij K.B. dd. 5 september 1958, en schade veroorzaakt aan eiser ;

dat verweerder vooraleer over te gaan tot de oprichting van dit gebouw, een aanvraag tot het verbouwen en uitbreiden van zijn magazijn op 25 maart 1954 aan de gemeente Kuurne heeft gericht ; dat, bij besluit van het schepencollege dd. 13.5.64, bouwvergunning aan verweerder werd gegeven ; dat dit besluit medegedeeld werd aan de gemachtigde ambtenaar van het bestuur van stedebouw en ruimtelijke ordening, die op 3 juni 1964 een besluit tot schorsing van de bouwvergunning nam, om reden dat het ontwerp in strijd was met de voorzieningen van het bijzonder plan van aanleg « Bondgenoten » koninklijk besluit 3 oktober 1951 art. 9-a, waarin slechts nutsgebouwtjes toegelaten zijn, die de oppervlakte van 20 m2 niet mogen overschrijden ;

dat ingevolge dat besluit de gemeente de bouwvergunning heeft ingetrokken ; dat zij nochtans bij schrijven dd. 19 januari 1964 aan het Ministerie van Openbare Werken een afwijking heeft aangevraagd aan de bepaling van art. 9-a van het bijzonder plan van aanleg voor het bouwen van de loods door verweerder aangevraagd ;

dat de minister van Openbare Werken, bij beslissing dd. 15 juli 1964, de afwijking heeft toegestaan, waarop het schepencollege van de gemeente Kuurne, op 30 juli 1964 de vergunning tot het bouwen van de loods heeft toegestaan, en verweerder de loods heeft opgericht ;

dat eiser, na informatie te hebben ingewonnen bij het gemeentebestuur betreffende de opgerichte gebouwen, bij verzoekschrift ingediend op 4 december 1965, een verhaal heeft ingesteld voor de Raad van State, die bij arrest dd. 28 februari 1967, het besluit van de minister van Openbare Werken dd. 15 juli 1964 en de bouwvergunning, op 30 juli 1964 door het college van burgemeester en schepenen van de gemeente Kuurne verleend, heeft vernietigd ;

Overwegende dat eiser verder in rechte doet gelden, dat uit het arrest van de Raad van State volgt, dat verweerder de loods heeft opgericht zonder bouwvergunning en derhalve in strijd met onder meer art. 2 en 44 van de wet van 28 maart 1962 ;

dat art. 67 van de wet bepaalt dat de benadeelde derden, samen of afzonderlijk met de gemachtigde ambtenaar en het college van burgemeester en schepenen, voor de burgerlijke rechtbank kunnen vorderen, dat de plaatsen, waar werken hebben plaats gehad in strijd met de voorschriften van bijzondere plannen van aanleg en met de bepalingen van titel II en III van de wet van 29 maart 1962, in hun vroegere staat zouden worden hersteld ;

dat eiser terzake, als benadeelde derde, dan ook het recht heeft deze vordering in te stellen ; dat, gelet op het arrest van de Raad van State, het geen betoog vergt, dat hij hiertoe de nodige hoedanigheid bezit en dat zijn vordering volkomen gegrond is ;

dat hij verder voorhoudt dat de wederrechtelijke oprichting van de af te breken konstruktie hem onbetwistbaar stoffelijk en onstoffelijk nadeel heeft veroorzaakt, zodat hij schadevergoeding mag vorderen, die, onder voorbehoud, op 50.000 fr. geraamd wordt ;

Overwegende dat de stelling van verweerder ten overstaan van de hoofdeis als volgt kan worden samengevat :

1) dat de loods in 1964-65 opgericht, slechts de uitbreiding is van een gebouw, dat bestond vóór dat eiser zijn gronden aankocht en zijn villa bouwde, dat eiser dus wist en heeft aanvaard dat in de villawijk, waar hij zich kwam vestigen, een handelsuitbating bestond ; dat hij wetens en willens de buurlast die daaraan verbonden was heeft aanvaard ; dat het hem dan ook zou behoren het bewijs te leveren dat verweerder, door het bouwen van kwestieus gebouw op zijn eigen grond, zijn gebuur boven de normale perken van de gebuurlast hindert ; dat eiser dit bewijs niet levert ;

2) dat verweerder vooraleer over te gaan tot het bouwen van de loods, zich gedragen heeft zoals de wet van 29 maart 1962 het hem oplegde ; dat hij alleen maar gebruik heeft gemaakt van de wettelijke middelen die tot zijn beschikking stonden om aan de gestelde overheden de verzoeken te richten ter bescherming van zijn rechtmatige belangen ; dat het ondenkbaar is dat hij zodoende op onrechtmatige wijze de rechten van de eiser zou kunnen schenden ; dat, zo de wet toelaat de afbraak te vorderen van gebouwen opgericht in strijd met het bijzonder plan van aanleg, art. 67 geenszins aan de rechtbank oplegt deze vordering in te willigen, zodat de rechtbank ten gronde een souverein appreciatierecht behoudt ; dat ter zake niet kan gezegd worden dat verweerder in 1964, zonder bouwvergunning en in strijd met een bijzonder plan van aanleg, bouwde ; dat slechts jaren achteraf de nietigheid van de administratieve beslissingen uitgesproken werd ; dat de rechtbank het vermogen heeft te beslissen of werken geldig uitgevoerd vóór het vernietigen van de bestuurlijke handelingen, die deze toelieten, al dan niet behouden dienen te blijven.

Wat de hoofdeis ten gronde betreft :

Overwegende dat de hoofdeis niet gesteund is op een schending van het evenwicht in de gebuurlasten, maar uitsluitend op de wet van 29 maart 1962, meer bepaald art. 60 en 67, die aan de derde benadeelde toelaten de afbraak te vorderen van werken uitgevoerd in strijd met de voorschriften van een bijzonder plan van aanleg ; dat eiser bijgevolg niet hoefde het bewijs te leveren dat verweerder door het bouwen van de houtloods, zijn gebuur boven de normale perken van de gebuurlast hindert ;

Overwegende dat de wet van 29 maart 1962 op de stedebouw, een reeks erfdienstbaarheden van openbaar nut in de zin van art. 544 en 649 schept (advies van de Raad van State, Pasin. 1962, blz. 249), dat deze erfdienst-

baarheden beperkingen in de uitoefening van het eigendomsrecht medebrengen, die tot een bouwverbod kunnen leiden en in alle geval verplichtingen opleggen in verband met de aard, de inplanting, de omvang en het uitzicht van de op te richten gebouwen ;

Overwegende dat de uitvaardiging van plannen en reglementen voor de stedebouw uitsluitend in de bevoegdheid valt van de openbare besturen, en meer bepaald, wat de bijzondere plannen van aanleg betreft, in de bevoegdheid van de gemeentebesturen, onder het toezicht van de minister van Openbare Werken ; dat de bij koninklijk besluit goedgekeurde bijzondere plannen van aanleg een bindend karakter hebben, dat de rechtbanken geen appreciatievermogen hebben nopens het nut, de ooportuniteit of de billijkheid van de erfdienstbaarheden die ze tot stand brengen ; dat verder de rechtbank, die kennis neemt van de burgerlijke vordering, bij toepassing van art. 67 ingesteld op grond van een schending of een overtreding van een dergelijke erfdienstbaarheid, eens deze schending of overtreding bewezen, gehouden is de enige sanctie die de wet kent, en die algemeen geldt inzake schending van erfdienstbaarheden of eigendomsrecht, en die door de wet van 29 maart 1962 uitdrukkelijk voorgeschreven is, toe te passen, namelijk de wederrechterlijke te goeder of te kwader trouw geschapen toestand te doen ophouden en de herstelling van de plaatsen in hun vroegere toestand te bevelen, met gebeurlijke toekenning van vergoedingen voor de intussen geleden schade ;

Overwegende dat ter zake, ingevolge het arrest van de Raad van State dd. 16 maart 1967, zonder twijfel vaststaat dat de houtloods in overtreding met de voorschriften van het koninklijk besluit goedgekeurd bijzonder plan van aanleg « Bongenotenlaan » te Kuurne, werd opgericht ;

Overwegende dat de wet van 29 maart 1962 in art. 67 aan de derde benadeelde, uitdrukkelijk het recht toekent, de herstelling in hun vroegere staat te vorderen van de plaatsen waar werken uitgevoerd werden in strijd met de voorschriften van de plannen ;

dat de uitoefening van dit recht, dat slechts de keerzijde uitmaakt van de verplichtingen waartoe hijzelf gehouden is ingevolge de wettelijke erfdienstbaarheden, waarmede deze plannen zijn eigen eigendom belasten, door niets beperkt wordt, noch afhankelijk gesteld wordt van het bestaan van kwade trouw, van een bepaalde fout of een bijzonder opzet in hoofde van de bouwer ;

dat derhalve de overwegingen van verweerder in verband met zijn goede trouw, met de vervulling van alle bestuurlijke formaliteiten, of met de onoverkomelijke dwaling, waarin hij gebracht werd door de schuld van het bestuur, niet dienstig zijn in verband met de hoofdeis, vermits ze het recht van eiser niet kunnen beïnvloeden ;

Overwegende tenslotte dat niet ernstig kan betwist worden dat de oprichting van een nijverheidsgebouw op de grens van de tuin van eiser en op enkele meters afstand van zijn woonhuis, de eigendom van eiser heeft ontsierd en eiser in het genot van zijn tuin en villa heeft gestoord ; dat eiser dan ook het recht heeft vergoedingen te vorderen voor deze ongemakken en deze schade ;

Overwegende dat verweerder deze vergoedingen verschuldigd is ; dat, zelfs verondersteld dat hij oorspronkelijk te goeder trouw heeft gehandeld, het niettemin zeker is dat hij een onwettelijke schadeverwekkende toestand handhaaft in zijn eigen belang en in strijd met het openbaar nut en met de rechtmatige belangen van eiser ; dat dit hem trouwens niet belet, zoals hij het doet, zijn verhaal uit te oefenen tegen het bestuur dat hij verantwoordelijk stelt voor de toestand ;

Overwegende dat het billijk voorkomt de vergoeding voor de schade door eiser geleden ex aequo et bono te bepalen op 40.000 fr. ;

Overwegende derhalve dat de hoofdeis gegrond voorkomt en dient ingewilligd te worden, dat het nochtans redelijk voorkomt een termijn van drie maand aan verweerder toe te staan voor het afbreken van de houtloods en de herstelling van de plaatsen in hun oorspronkelijke toestand ;

Wat de eis tot tussenkomst in vrijwaring betreft.

1) Stelling van eiser

Overwegende dat verweerder op de hoofdeis, eiser tot tussenkomst en vrijwaring, doet gelden dat hij slechts tot de oprichting van het gewraakte gebouw overging nadat hij een bouwvergunning bekwam van eerste verweerster, op 30 juli 1964 verleend, na machtigingsbesluit van tweede verweerder dd. 15 juli 1964 ; dat beide besluiten vernietigd werden bij arrest van de Raad van State dd. 16 maart 1967, dat hij nochtans geacht wordt ingevolge de gewraakte besluiten zich niet meer te moeten bekommeren om gemeentelijke of andere plannen en niet aansprakelijk kan worden gesteld voor een vergissing of voor een verkeerde interpretatie door de gemeenteoverheid (Pasinomie - wet 29 maart '62,, blz. 275, art. 2 - blz. 295, art. 54 — blz. 254, art. 2) ;

dat het duidelijk is dat hij niet tot oprichting van het gebouw zou overgegaan zijn, had hij niet de bouwvergunning bekomen ; dat, zo er sprake kan zijn van wederrechterlijke oprichting van een gebouw, dit uitsluitend te wijten is aan de wederrechterlijke beslissingen waarvoor verweerders aansprakelijk zijn, dat ze dan ook de schadelijke gevolgen moeten dragen voortspruitend uit de vernietiging van hun beslissing ;

2) Stelling van eerste verweerster - Gemeente Kuurne

Overwegende dat eerste verweerster hoofdzakelijk doet gelden dat haar verantwoordelijkheid enkel kan voortspruiten uit art. 1382-83 B.W. ; dat dan ook eerst een fout in haren hoofde zou moeten bewezen worden, in oorzakelijk verband met de beweerde schade ;

dat om over de wettelijkeheid van een adminstratieve beslissing te oordelen men zich moet plaatsen op het tijdstip waarop ze getroffen werd en moet nagaan of ze dan een wettelijke basis had ; dat, moest zelfs nadien blijken dat een vergissing werd begaan, nog moet onderzocht worden of deze vergissing niet verschoonbaar is en namelijk of het bestuur bij het nemen van een beslissing, de schade heeft kunnen voorzien ;

dat ter zake

1°) aan de gemeente niet kan verweten worden op 13 mei 1964 de bouwvergunning te hebben afgeleverd en ze, op suggestie van de « gemachtigde ambtenaar », op 5 juni 1964 te hebben ingetrokken ;

2°) aan de gemeente niet kan verweten worden op 19 juni 1964 een voorstel tot afwijking van het bijzonder plan van aanleg te hebben ingediend, daar een voorstel op zich zelf geen rechten schept en derhalve niemand kan schaden ;

3°) aan de gemeente evenmin kan verweten worden op 30 juli 1964 de bouwvergunning te hebben toegekend vermits ze binnen de perken van haar reglementaire en wettelijke bevoegdheid bleef ;

dat inderdaad de minister of de door hem gemachtigde ambtenaar bij besluit van 15 juli 1964 de afwijking had toegestaan, dat deze beslissing niets te maken heeft met de voogdij, dat het immers niet gaat over een advies dat « louter adviserend » zou zijn, maar wel over een beslissing die krachtens art. 51 van de wet, tot de uit-

sluitende beslissingsbevoegdheid van de minister of zijn ambtenaar behoort ;

dat de bouwvergunning door de gemeente op 30 juli 64 toegestaan werd op grond van deze beslissing van de minister, zodat ze dan een wettelijke basis had ;

Stelling van tweede verweerder, de Belgische Staat.

Overwegende dat tweede verweerder daarentegen voorhoudt dat wanneer er een bijzonder plan van aanleg bestaat, het de gemeente is, die alleen de verantwoordelijkheid draagt voor de goed- of afkeuring van de bouwaanvraag ; dat de rol van de gemachtigde ambtenaar louter adviserend is ; dat zelfs voor het toestaan van een afwijking, het initiatief aan de gemeente behoort en ook de eindbeslissing, vermits ze niet gehouden is de bouwvergunning af te leveren wanneer een afwijking toegestaan werd ;

dat nu de financiële verantwoordelijkheid van de Staat nooit in het gedrang komt wanneer hij enkel het voogdijschap uitoefent ; dat dit tijdens de voorbereidende werken van de wet van 29 maart 1962 door de regering bijzonder benadrukt werd ;

dat tweede verweerster verder voorhoudt dat de tot vrijwaring eisende partij trouwens zelf dient verantwoordelijk gesteld te worden voor de bouwovertreding, vermits zij een aanvraag deed om een houtloods van 400 m2 te bouwen, daar waar het bijzonder plan van aanleg slechts nutsgebouwen toeliet van maximum 20 m2 ; dat de eerste bouwvergunning, waarin voorzien was dat de aanvraag toegestaan was op voorwaarde dat eiser zich aan de bepalingen van het bijzonder plan van aanleg zou houden, later juist om die reden ingetrokken werd ; dat hij niettemin aangedrongen heeft om een afwijking te bekomen ;

dat hij met kennis van zaken in overtreding met het bijzonder plan van aanleg gebouwd heeft, en dus op eigen risico ;

Overwegende dat uit de voorbereidende werken van de wet van 24 maart 1962 voortspruit dat de wetgever onder meer tot doel heeft gehad :

1) een einde te stellen aan de verwarde toestand die bestond onder het stelsel van de besluit-wet van 2 december 1946, daar waar de gemeenteoverheid en het bestuur van stedebouw afzonderlijk tussenkwamen bij het verlenen van bouwvergunningen ; dat daarom aan de gemeenteoverheid uitsluitende en volledige bevoegdheid werd toegekend in zake stedebouw, bijzonder wanneer er een bijzonder plan van aanleg bestaat, dat door de gemeente en in haar eigen belang uitgevaardigd wordt ;

dat het zo is dat in de voorbereidende werken verklaard werd : « Le système nouveau fait donc confiance aux autorités communales dès que celles-ci sont en possession d'un plan particulier d'aménagement... elles assument seules la responsabilité de son exécution » (wet van 29.3.62 - Pasinomie 1962 - 1 - blz. 214) en in het advies van de Raad van State : « La commune retrouve cependant l'exercice de sa pleine responsabilité dans l'élaboration de ses propres plans : c'est à elle qu'il incombe d'établir « le plan et de l'adopter... » L'intervention du Roi, à l'égard des plans adoptés par l'autorité communale ne s'exerce plus que dans le cadre de la tutelle d'approbation » (idem blz. 249) ; dat de tussenkomst van het centraal bestuur aldus beperkt is tot de uitoefening van het algemeen voogdijrecht van de Staat, dat zijn financiële verantwoordelijkheid niet in het gedrang kan brengen (idem blz. 227 ; « Jamais dans la jurisprudence administrative on n'a vu la responsabilité financière de l'autorité d'approbation mise en cause à l'occasion de l'exercice du pouvoir de tutelle... Dans la manière des plans d'aménagement communaux, il convient d'affirmer ce principe avec force ») ;

Overwegende dat dit ook geldt voor het besluit dat een afwijking, bij toepassing van art. 51 van de wet,, toestaat ;

dat immers de gemachtigde ambtenaar, die door de gemeenteoverheid gevat is van een voorstel tot afwijking, door bedoeld art. gehouden is de essentiële elementen van het bijzonder plan van aanleg te eerbiedigen en slechts afwijkingen kan goedkeuren wat de « afmetingen en de plaatsing van gebouwen en de keuze van de te verwerken materialen betreft (arrest van de Raad van State dd. 28 februari 1967) ;

dat de te nemen beslissing dus volledig in het kader blijft van de gemeente-belangen, zoals ze uitgedrukt zijn in het bijzonder plan van aanleg, en dus niet onttrokken is aan de bevoegdheid van de gemeente ;

dat de gemeente trouwens door deze beslissing op dezelfde wijze en in dezelfde mate gehouden is, als door het advies van de gemachtigde ambtenaar nopens de goed- of afkeuring van de ingediende bouwaanvraag ;

Overwegende dat tweede verweerder dan ook terecht zijn onverantwoordelijkheid als voogdij-overheid inroept ;

Overwegende dat de wetgever tot doel had ;

2) zekerheid te verschaffen aan de bouwer die, zich schikkend naar de voorschriften van de wet, van de gemeente-overheid een bouwvergunning heeft bekomen, en de bouwwerken heeft uitgevoerd overeenkomstig de goedgekeurde plannen ;

Overwegende dat dient aangestipt te worden dat de « bouwvergunning » geen loutere administratieve formaliteit is waarbij « toelating » wordt verleend tot het bouwen, maar dat ze een bindend karakter heeft, zodat de kandidaat-bouwer ertoe verplicht is de bouwwerken uit te voeren overeenkomstig de goedgekeurde plannen ;

dat ter zake trouwens de bouwvergunning, door het college van burgemeester en schepenen op 30 juli 1964 verleend, uitdrukkelijk voorziet :

« art. 1. — de bouwvergunning wordt afgegeven aan Mr. Florin Willy, die ertoe gehouden is de werken uit te voeren volgens het ingediende plan » ;

Overwegende dat, gelet enerzijds op de souvereine bevoegdheid van de gemeente-overheid in zake stedebouw en anderzijds op het verplichtend karakter van haar beslissingen, bezwaarlijk kan worden beweerd dat de bouwheer, die te goede trouw heeft gehandeld, niettemin de wettelijkheid en de regelmatigheid van de genomen beslissing zelf moet beoordelen op risico de verantwoordelijkheid te moeten dragen voor de schadelijke gevolgen van de gepleegde onregelmatigheden ; dat dit vanzelfsprekend niet opgaat ; dat dan ook in de loop van de voorbereidende werken van de wet van 29 maart 1962 meermaals de nadruk werd gelegd op de immuniteit van de bouwer die te goeder trouw bouwwerken heeft uitgevoerd in overeenstemming met de goedgekeurde plannen (id. blz. 275, art. 2 ; blz. 295, art. 54 ([45]) ; blz. 297, art. 64 ([60]) ; blz. 354 : verklaringen van de verslaggever de h. Hambye en van de toenmalige minister van Openbare Werken dr. H. Vanaudenhove) ;

Overwegende dat dit niet belet dat de bouwheer die ingevolge een onregelmatige bouwvergunning werken heeft uitgevoerd in overtreding met een bijzonder plan van aanleg — zoals hierboven betoogd en in tegenstrijd met hetgeen sommige van de aangehaalde verklaringen op het eerste gezicht laten vermoeden (zie conclusies van advokaat-generaal Mr. Colard - Cass. 6.10.1966 - Pasicrisie 1967 - 1 - 162) — de sanctie zal moeten ondergaan, voorzien bij art. 64 en 67 van de wet van 29 maart 1962, maar dat hij het recht zal hebben zijn verhaal uit te oefenen, overeenkomstig artikel 1832 B.W. tegen de gemeente-overheid, die de onregelmatigheid heeft ge-

pleegd, die aanleiding gaf tot deze sanctie ;

Overwegende dat ter zake niet bewezen is en zelfs niet beweerd wordt dat er collusie zou bestaan tussen de eiser en verweerders ;

dat derhalve mag worden aanvaard dat hij te goeder trouw heeft gehandeld in de overtuiging dat de verleende vergunning regelmatig was ;

Overwegende, voor zoveel als nodig, dat de fout van eerste verweerster ingevolge het arrest van de Raad van State vaststaat ;

dat eveneens vaststaat dat deze fout aanleiding gaf tot de overtreding van het bijzonder plan van aanleg met de daaraan verbonden gevolgen ;

dat het oorzakelijk verband tussen deze fout en de schade dan ook bewezen is ;

dat de opwerping van verweerster dat deze schade niet kan voorzien worden, niet kan aanvaard worden, vermits ze een gevolg is van de toepassing zelf van de wet ;

Overwegende derhalve dat de vordering tot tussenkomst in vrijwaring in zoverre ingesteld tegen eerste verweerster principieel gegrond is ;

Wat de gevorderde schadevergoeding, en deskundig onderzoek betreft ;

Overwegende dat het gevorderd bedrag van 2.500.000 fr. als vergoeding wegens materiële en morele schade, door niets gestaafd wordt ;

dat vooraleer over de toekenning van de vergoeding te beslissen, een deskundig onderzoek zich opdringt, ten einde de hoe-grootheid van de schade te ramen ;

Overwegende dat deze schade bestaat :

1° in de verloren bouwkosten uitgegeven door eiser betreffende de af te breken constructie ;

2° in de onkosten voor de werken van afbraak en herstel van de plaatsen in hun vorige toestand ;

doch niet (3°) in de kosten van de aankoop van grond en de oprichting van een gebouw in vervanging van het afgebroken gebouw ;

noch (4°) in de materiële schade die eiser door deze sloping zal ondervinden in verband met de beperking van zijn bedrijf ; dat deze schade niet het gevolg is van de afbraak van de gebouwen en van het herstel van de plaatsen in hun vorige toestand, maar van de voorschriften van het bijzonder plan van aanleg die de oprichting van de houtloods op de plaats waar hij gebouwd werd verbiedt, en dan ook door eerste verweerster niet moet gedragen worden ;

Om deze redenen :
De Rechtbank,

Wijzende op tegenspraak ;

Voegt de zaken A.R. nrs. 408 en 836 samen ;

Verklaart de hoofdeis ontvankelijk en gegrond ;

Veroordeelt de verweerder binnen de drie maanden van onderhavig vonnis, de door hem wederrrechterlijk in het jaar 1964-65 opgerichte houtloods, begrijpende ongeveer 400 m2, op het perceel ten kadaster bekend, legger 46-47, sectie C., art. 419 d. 4, af te breken en de plaatsen in hun oorspronkelijke toestand, conform aan het bijzonder plan van aanleg, Bondgenotenlaan nr. 1, te herstellen ;

en bij gebreke verweerder daaraan te voldoen, machtigt eiser van nu af en voor alsdan, zelf met behulp van de door hem aan te stellen vaklui tot de werken van afbraak en herstel van de plaatsen in hun vorige toestand over te gaan, desnoods kwaadschiks en met behulp van de openbare macht ;

Veroordeelt verweerder in dit geval van nu af en voor alsdan alle uitgaven en kosten, die eiser daartoe zal moeten maken, terug te betalen, en dit op enkel vertoon van de fakturen door de met de uitvoering van het vonnis gelaste gerechtsdeurwaarder ;

Veroordeelt verweerder verder aan eiser te btetalen ten titel van schadevergoeding de som van 40.000 fr ;

Verwijst verweerder tot de kosten (...) ;

en, rechtdoende op de vordering tot tussenkomst in vrijwaring ;

Verklaart deze vordering ontvankelijk en gegrond in zover ingesteld tegen eerste verweerster en ongegrond in zover ingesteld tegen tweede verweerder ;

Veroordeelt derhalve eerste verweerster om tussen te komen in het geding, door oorspronkelijke eiser in zake A. R. nr. 408 ingeleid, en om eiser tot tussenkomst en vrijwaring te vrijwaren van alle veroordelingen die tegen hem uitgesproken worden ;

Veroordeelt eerste verweerster derhalve aan eiser terug te betalen de som van 40.000 fr. met de kosten ; en vooraleer ten gronde te beslissen nopens de gevorderde vergoeding wegens materiële en morele schade, stelt aan als deskundige, de heer Deweerdt Jan, architekt, Beekstraat nr. 10, te Kortrijk ;

met opdracht de raming te doen van :

1° de verloren bouwkosten uitgegeven door eiser tot tussenkomst en vrijwaring betreffende de af te breken houtloods ;

2° de onkosten voor de werken van afbraak en herstel van de plaatsen in hun vorige toestand ;

Verwijst eerste verweerster tot terugbetaling aan eiser van de kosten van de hoofdvordering en betaling van de kosten van de vordering tot tussenkomst en vrijwaring, ook tot deze van tweede verweerder ;

Stelt tweede verweerder buiten zaak ;

Staat de voorlopige uitvoering van het vonnis toe.

BOEKBESPREKING

Tom Schalken, Pornografie en strafrecht. Beschouwingen over het pornografiebegrip en zijn juridische hanteerbaarheid. — Arnhem, S. Gouda Quint - D. Brouwer & Zoon, 1971, 334 blz.

Zeer actueel en zeer belangrijk is het onderwerp waaraan het proefschrift gewijd werd van Tom Schalken ter verkrijging van de graad van doctor in de rechtsgeleerdheid aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

De auteur is ten onzent geen onbekende want hij werkte reeds mede aan radioprogramma's, schreef in het tijdschrift Periscoop en publiceerde een literaire monografie over de Vlaamse auteur Ward Ruyslinck.

In Nederland, zoals in alle Europese landen, is het vraagstuk van de strafbaarstelling van de pornografie aanleiding geweest tot zeer uitvoerige besprekingen. Er bestaat een algemene strekking om de bepalingen van het thans vigerende strafrecht als voorbijgestreefd te beschouwen en de noodzakelijkheid te erkennen de strafrechtelijke bepalingen aangaande de pornografie volledig te herzien. Het delicate van het probleem bestaat erin de grenzen te trekken voor een nieuwe wetgeving. Dient de verspreiding van pornografische geschriften en beelden volledig vrijgelaten te worden, zoals men dit in Denemarken wenselijk heeft geoordeeld ofwel dient er een beperkte vrijheid toegelaten met welbepaalde grenzen ?

Het is om deze vraag te beantwoorden dat de auteur zijn uitvoerig proefschrift heeft samengesteld, waarin hij op streng wetenschappelijke wijze alle gegevens heeft verzameld die nuttig kunnen zijn bij de studie van het probleem.

Mede aanleiding tot het uitwerken van dit proefschrift

zal voorzeker de beslissing geweest zijn van de Nederlandse minister van Justitie die in 1970 een commissie heeft aangesteld tot herziening van de zogenaamde zedelijkheidswetgeving. Deze commissie is gelast om de nieuwe teksten voor te bereiden die bij onze noorderburen de bestaande wetgeving op dit stuk zullen vervangen.

Schrijver heeft in zijn proefschrift een volledig voorstel van wet ontworpen, met een uitgebreide memorie van toelichting, waarin hij zijn eigen standpunt uiteenzet.

Dit wetsvoorstel wordt in de dissertatie voorafgegaan door een zeer breed opgevatte studie betreffende al de gegevens waarop de tegenwoordige strafrechtelijke beteugeling van de verspreiding der pornografie gesteund is.

In het eerste hoofdstuk bestudeert de auteur de ontwikkeling van het pornografiebegrip naar Nederlands recht. Er wordt vrij ver teruggegaan, namelijk tot de periode die de Westeuropese strafrechtcodificaties voorafging. Het is pas wanneer het gehele strafrecht in afzonderlijke nationale wetboeken werd bijeengebracht dat de verspreiding van onzedelijke geschriften als een zelfstandig delict is beschouwd geworden. Te voren bestond er wel geen ongebreidelde vrijheid, en oefende de censuur haar toezicht uit, doch dit deed zich meer gelden op godsdienstig en politiek terrein dan wel op het gebied van de erotiek.

Zeer uitvoerig gaat nu schrijver de wording na van het artikel 240 van het Nederlands strafwetboek waardoor de pornografie gestraft wordt. Het is uiterst boeiend te vernemen hoe tijdens de parlementaire werkzaamheden zeer verschillende opvattingen tegenover elkaar zijn komen te staan en hoe uit deze onderscheiden meningen het positief strafrechtelijk wetsartikel werd geboren.

Afzonderlijk behandelt Tom Schalken de bijzondere strafrechtelijke bepalingen ter bescherming van de jeugd.

In verband met de internationale bestrijding van de pornografie onderzoekt de auteur de verschillende internationale regelingen die op het stuk werden getroffen zoals het verdrag van Parijs van 1910, dit van Genève van 1923, de Postconventie van Ottawa van 1957, enz.

In een uitgebreid tweede hoofdstuk gaat schrijver de evolutie na van de Nederlandse jurisprudentie inzake omlijning van de pornografiecriteria, alsook de meningen die op dit gebied in de rechtsliteratuur aan de dag kwamen.

Twee fasen worden onderscheiden, deze van 1886 tot 1911 en deze van 1911 tot op heden. Wat wordt er juist verstaan door « aanstotelijk voor de eerbaarheid » en « openbare schennis van de eerbaarheid ». Het blijkt uit de studie van schrijver dat de jurisprudentie hierbij vrij onzekere criteria hanteerde. In algemene zin was de strekking van de rechtspraak vrij liberalistisch.

Dit veranderde in 1911 door de zedelijkheidswetgeving van minister Regout. De wetgever meende strenger de strijd tegen de pornografie te moeten aanbinden en het werd niet alleen tot de taak van de overheid gerekend de openbare zedelijkheid tegen aanstootgevende lectuur te beschermen, maar ook de eerbaarheidsgevoelens van de individuele burger te behoeden voor de verderfelijke invloed die van allerlei oneerbare zaken kon uitgaan. Zoals de auteur zeer juist zegt vatte de overheid haar taak ook in educatieve zin op en wilde zij het zedelijk peil van de natie verheffen.

Sedertdien heeft zich in de jurisprudentie een voortdurende rechtsstrijd voorgedaan betreffende de interpretatie van de wettelijke termen. Wat is zinneprikkelend, zedekwetsend of aanstotelijk ? Dient de aanstotelijkheid beoordeeld naar algemeen te stellen regelen of gestandardiseerd te worden in het abstracte type van de normale mens ? Hoe ruim dient het publiek te zijn dat zich door pornografische voorstellingen gekwetst acht ? Deze en vele andere interpretatieproblemen gaven aanleiding tot een uitgebreide rechtspraak die geleidelijk zich meer in liberale zin ontwikkelde. Zeer belangrijk in dit verband was ook het probleem van de kunst in verband met het zinneprikkelend karakter van sommige artistieke producties.

Ook de interpretatie van het begrip « geschikt om de zinnelijkheid *van de jeugd te prikkelen* » hield druk de rechtspraak bezig en de stellingen die in de ene of andere zin ontwikkeld werden en die aanleiding gaven tot allerlei gerechtelijke beslissingen vormen hier het voorwerp van het onderzoek.

Nadat aldus de heer Tom Schalken in twee vermelde hoofdstukken de ontwikkeling onderzocht heeft zowel van de pornografiewetgeving als van de jurisprudentie die zich op grond hiervan heeft gevormd, gaat hij verder na in hoeverre het wenselijk is deze wetgeving te wijzigen.

Aan deze wenselijkheid kan volgens schrijver geen twijfel bestaan. Immers een hanteerbare definitie van het obscene ontbreekt volledig. Schrijver onderzoekt meerdere benaderingswijzen van het begrip pornografie, zonder dat men erin slaagt er een bepaalde waardevastheid aan toe te kennen. Schrijver onderstreept dat de bescherming van de goede zeden als rechtsbelang niet opweegt tegen een verregaande beperking van het recht op vrije meningsuiting. En waar de rechter geneigd blijkt terug te treden dient ook van een terugtreden van de wetgevers sprake te zijn.

Tot voorbereiding van een toekomstige wetgeving op de pornografie dienen de gronden van haar strafbaarstelling onderzocht. Vele bezwaren die voorgebracht worden zijn zéér ernstig, andere zijn niet enkel overdreven doch wetenschappelijk gezien volkomen verkeerd. Zo staat het vast dat er geen direct verband bestaat tussen pornografie en criminaliteit, zoals zo dikwijls beweerd wordt. Ook acht de auteur het verkeerd te beweren dat pornografie noodzakelijk demoraliserend en antisociaal zou werken, dat ze de geestelijke volksgezondheid zou ondermijnen en zedelijk verval zou veroorzaken. Daartegenover stelt schrijver dat integendeel, naarmate men meer aanstoot neemt of geschokt wordt des te meer men bevestigd wordt in zijn aanvankelijke opvattingen, zodat in vele gevallen van het aanstootgevend materiaal zelf een normzuiverend effekt uitgaat.

Voor een toekomstige wetgeving kan alleen haar schadelijkheid als criterium voor de strafbaarstelling van de pornografie worden aangenomen. Doelmatigheid is in de eerste plaats geboden. De auteur is van oordeel dat een belangrijke reden om de pornografie van haar normschennig karakter te ontdoen in de wettelijke verbodsbepaling zelf ligt en hij komt tot de mening dat « het nadeel van het pornografieverbod in wezen groter is dan het nadeel dat pornografie zelf schijnt te veroorzaken ».

De wetgever dient dus uiterst omzichtig te werk te gaan en ook het beleid van het Openbaar Ministerie bij de vervolgingen dient zeer voorzichtig georganiseerd.

Met het doel een eigentijdse wetgeving te zien tot stand komen heeft de heer Tom Schalken een grondig onderzoek ingesteld naar de beteugeling van de pornografie in het buitenland. Achtereenvolgens wordt de toestand nagegaan in Denemarken, Zweden, Finland, West-Duitsland en in de Verenigde Staten van Amerika, waar overal, met verschillende schakeringen, verregaande beperkingen aan de beteugeling van de pornografie zijn opgelegd.

Een van de belangrijkste kapittels van het proefschrift is datgene waarin de auteur dan zijn voorstel ontwikkelt voor een toekomstige wetgeving op de pornografie Hij stelt als algemeen beginsel dat in elk geval de zedelijke vrijheid als uitgangspunt dient gekozen te worden. Het rechtsgoed dat de meeste bescherming verdient is de vrijheid van de mens zijn zedelijk gedrag naar eigen inzicht te bepalen. De enige beperking die dient opgelegd is degene dat hij geen inbreuk mag maken op diezelfde vrijheid van andere

mensen. Op grond van deze twee hoofdpijlers dient de toekomstige wetgeving opgebouwd te worden.

Tot grondslag van zijn voorstel heeft de auteur de uitslagen genomen van een enquête die gebeurde in de lente 1972 en waarbij 500 geselecteerde personen uit verschillende middens ondervraagd werden over hun mening betreffende de verhouding tussen strafrecht en pornografie. Ongeveer 26% antwoordde dat pornografie voor iedereen vrij verkrijgbaar moest zijn, terwijl ongeveer 10% een tegenovergestelde mening deed kennen ; 63% was van oordeel dat het pornografieverbod gehandhaafd diende te worden voor zover het jeugdige personen betreft, waarvan de leeftijd werd vastgesteld op 16 jaar. Bijna de helft van de ondervraagden verklaarden ook dat zij gekant waren tegen de opdringerige vormen van pornografieverspreiding zoals de ongevraagde toezending van fototijdschriften.

Het wetsvoorstel van Tom Schalken is dan ook in deze zin uitgewerkt geworden. Hij voegt er aan toe dat hij zich ten zeerste heeft ingespannen om een dusdanig voorstel voor te bereiden dat in het Nederlands parlement haalbaar zou zijn.

Als bijlagen werden aan het boek toegevoegd de vragenlijst die gediend heeft voor het pornografieonderzoek van 500 Nederlanders, alsmede de tabellen van de uitgewerkte resultaten van deze enquête.

Zeer belangrijk is de aangehaalde literatuur zowel voor Nederland als voor andere landen.

Het hier besproken proefschrift is van aard de lezer ten zeerste te verrijken. Het getuigt van een grote wetenschappelijke onderlegdheid en van een even grote onafhankelijkheid.

René Victor.

Prof. Dr. Marcel Storme met medewerking van **Lic. Marc Maresceau, Europese rechtspraak en rechtspleging.** — Rijksuniversiteit Gent, 1972, 147 blz.

Onder de vorm van een syllabus ten behoeve van de studenten heeft Prof. Storme een leerboek uitgegeven betreffende Europese rechtspraak en rechtspleging. De bedoeling was de studenten vertrouwd te maken met de procedure zoals die georganiseerd is voor het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen te Luxemburg en tevens de grote lijnen uit te stippelen van de jurisprudentie die door het Hof ontwikkeld werd teneinde rechtsbescherming te verlenen.

De cursus bestaat dan ook uit twee grote gedeelten. Eerst de beschrijving van het verloop van het geding voor het Hof van Justitie en in een tweede deel de rechtsbescherming die door het Hof wordt verleend, met een grondige studie van de bijzonderste arresten die bepalend geweest zijn voor de ontwikkeling van deze rechtspraak.

In het eerste gedeelte worden voorafgaandelijk enkele algemene beginselen uiteengezet, die de procedure vóór het Hof beheersen, waarna de organisatie van het Hof, en het statuut van de rechters en van de advocaten-generaal, worden beschreven alsook de vereisten om te kunnen optreden als gemachtigde of raadsman, de indeling van het Hof in kamers en het taalgebruik bij de rechtspleging.

Hierop volgt dan de beschrijving van de normale loop van het geding, het indienen van het verzoekschrift, de termijnen, het uitwisselen van memories en de mondelinge behandeling.

Een afzonderlijke afdeling is gewijd aan de verschillende incidenten die zich kunnen voordoen betreffende het bewijs, de interventie, de afstand van de vordering.. Hierop volgen nog een reeks gegevens betreffende de einduitspraak en de rechtsmiddelen die kunnen aangewend worden, verzet na verstek, derde verzet, herziening.

Vooraleer de tenuitvoerlegging van de uitspraak te onderzoeken wordt nog aandacht besteed aan enkele bijzondere rechtsplegingen zoals de interpretatie van de arresten, het kortgeding, het ambtenarenberoep en de prejudiciële beslissingen.

Summier, doch volledig vindt de student in deze uiteenzetting al wat hij nodig heeft om aangaande bepaalde problemen een diepere studie door te drijven. Op elke bladzijde komen een hele reeks verwijzingen voor naar de meest recente geschriften over het behandelde onderwerp alsook naar de arresten die op het stuk betrekking hebben.

Het tweede gedeelte bespreekt meer uitvoerig de rechtsbescherming die door het Hof verleend werd in een reeds omvangrijke rechtspraak waarvan de bijzonderste arresten, die een bepalend karakter hebben gehad, zakelijk ontleed worden.

Achtereenvolgens komen aan de beurt de wettigheidscontrole op de handelingen van de raad en van de commissie, de controle op de handelingen van de lidstaten, de aansprakelijkheidsgeschillen, de controle op de sancties in de verordeningen en uiteindelijk de zeer belangrijke procedure betreffende de prejudiciële beslissingen waarbij door de nationale rechtsmachten uitleggingen gevraagd worden betreffende de werkelijke zin en de toepassingsmogelijkheden van het gemeenschapsrecht.

In een laatste hoofdstuk bespreekt de auteur de rechtsbescherming verleend door nationale rechtbanken waarin het probleem onderzocht wordt van de voorrang van het Europese recht op het nationale recht, probleem dat in ons land beslecht werd ten gunste van de voorrang van het verdrag ingevolge het arrest van het Hof van Cassatie van 27 mei 1971.

Deze cursus onderscheidt zich door duidelijkheid en zakelijkheid. Enkel het essentiële wordt gegeven, doch ondanks de beperktheid van de uiteenzetting wordt een zeer uitgebreide stof verwerkt, die aan de student al verstrekt wat hij nodig heeft om op grondige wijze verdere studies door te drijven. De verwijzingen naar de auteurs en naar de rechtspraak zijn menigvuldig en hij die deze cursus heeft doorgewerkt is op de goede weg om een zeer klaar inzicht te hebben in de procedure voor het Hof van Justitie en in de grote lijnen van de jurisprudentie die door het Hof werden uitgestippeld.

Voor de student die een aanvang neemt met de studie van het Europees recht is geen betere inleiding te vinden.

R. V.

MEDEDELINGEN

3e Wereldcongres van de Internationale Vereniging voor Arbeidsverhoudingen Londen, 3 tot 7 september 1973.

Theme of the Congres : « Future trends in Industrial Relations ».

Agenda :

— Theoretical framework for prospective study. - Président : Jean-Daniel Reynaud, Laboratoire de sociologie du Travail et des Relations Professionnelles ; rapporteur : R.W. Cox, Columbia University, New York.

— Industrial relations and inflation. - Chairman : E.H. Phelps Brown, Emeritus Professor, University of London ; rapporteur : Sylvia Ostry, Statistics Canada, Ottawa.

— The structure of power in trade union movements. - Président : Gino Giugni, Université de Bari ; rapporteur : Friedrich Fürstenberg, Institut de sociologie, Ecole supérieure des sciences économiques et sociales, Linz.

— The multinational corporation and industrial relations. President : Wilem Albeda, Nederlandse Economische Hoge-

school, Rotterdam ; rapporteur : Michael P. Fogarty, Economic and Social Research Institute, Dublin.

— Labour relations in the public sector. - President : Roger Blanpain, Instituut voor Arbeidsrecht, Universiteit van Leuven ; rapporteur : Johanees Schregle, Bureau International du Travail, Genève.

— Worker's participation in management. - President : J. Yanai Tabb, Institut Israélien de Technologie, Haïfa ; rapporteur : Otto Neuloh, Institut de Sociologie Empirique, Saarbrücken.

— Panel dicussion : Salient future trends in industrial relations.

* * *

Congres-plaats : London School of Economics and Political Science.

Voertalen : Frans en Engels.

Deelnamekosten - congres : 35 $ US.

Voor alle bijkomende inlichtingen kan men zich rechtstreeks richten tot — het sekretariaat van de Internationale Vereniging voor Arbeidsverhoudingen (A.I.R.P.) - Association Internationale des Relations Professionnelles - Institut International d'Etudes Sociales, 154, rue de Lausanne, CH-1211 Genève 22, Suisse, of tot — Prof. R. Blanpain, Voorzitter Belgische Vereniging voor Arbeidsverhoudingen, Tiensestraat 41, 3000 Leuven.

TIJDSCHRIFTEN

Omnilegie, jaargang 1972 - october.

Wetgeving.

Oriëntatie, jaargang 3 - nr. 10.

Ten geleide. — L. De Schrijver, De eenzijdige wijziging der voorwaarden van een arbeidsovereenkomst. — A. Junque, De loonpolitiek in de onderneming. — Flitsen, problemen van sociale actualiteit. — Boekbespreking.

Tijdschrfit voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht, 27e jaargang - nr. 5.

K. Holmgren, Regering en administratie in Zweden. — J. Chabert, De Communautaire staat. — Kronieken. — Rechtspraak.

Advocatenblad, 52e jaargang - nr. 11.

Mr. W. Schenk, Het advocatentuchtrecht. — Mr. L. Wichers Hoeth, De Proeve. — Mr. J.G.C. Kamphuisen, De advocaat beknot ? — Mr. F.M. Oberman, Vrij verkeer in zicht van rechterlijke beslissingen in de E.E.G. — Mr. F.W. Grosheide, Bericht uit het Wilde Westen. — Mr. P. Boeles, Jonge Balie in Amerika. — Jhr. Mr. J.A.E. van der Does, Buitenlandse berichten. — Mr. P. Boeles, Afgevaardigden in Utrecht bijeen. — Mr. A. Hartman, Fiscaal bulletin. — Jhr. Mr. A.F. de Savornin Lohman, Disciplinaire beslissingen.

S.E.W. - Tijdschrift voor Europees en Economisch Recht, 20e jaargang - nr. 10.

Berichten van de Redactie. — Prof. mr. P. VerLoren van Themaat, Enkele kanttekeningen bij het ontwerp van wet Selectieve Investeringsregeling. — Prof. mr. P.J.G. Kapteyn, Het verslag van de Nederlandse regering over het werk van de E.G. in 1971 en de Memorie van Toelichting bij de goedkeuring van het Toetredingsverdrag. — Jurisprudentie. — Boekbespreking.

T.V.V.S. - Maandblad voor Ondernemingsrecht, 15e jaargang - nr. 12.

Mr. F. Molenaar, Rondvlucht over en duikvlucht in het komend verenigingsrecht. — Prof. Mr. P. Sanders, Het ontwerp Derde Richtlijn. — Prof. dr. C.A. Buningh en H.M. Walker, Budgettering als beheerstechniek en delegatiemiddel. — Rechtspraakoverzicht. — Boekbespreking.

Journal des Tribunaux, 87e jaargang - nr. 4808.

Louis Van Bunnen, La politique commerciale. Commentaire des articles 19 à 21 de la loi sur les pratiques du commerce du 14 juillet 1971. — Jacqueline Linsmean, Le concours entre le privilège du vendeur de machines et celui du céancier gagiste sur fonds de commerce. — Jurisprudence. — Chronique judiciaire.

Revue du Notariat belge, 98e jaargang - nr. 2597.

R. Dechamps, La loi du 9 juillet 1971 réglementant la construction d'habitations et la vente d'habitations à construire ou en voie de construction. — A. Kohl, L'organisation et le rôle du notariat dans les pays anglo-saxons. — Revue de la jurisprudence belge. — Bibliographie.

Revue générale des Assurances et des Responsabilités, 45e jaargang - nr. 10.

Stéphane De Vos - De Groote, Le préjudice esthétique, les cicatrices, dommage extra-patrimonial. — Jurisprudence.

Recueil Dalloz Sirey, jaargang 1972 - 43e cahier.

Jacques Ghestin, L'erreur du solvens, condition de la répétition de l'indû. — Notes. — Jurisprudence.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD